

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

BİRİNCİ BÖLMƏ

XALİQOVA AZƏRBAYCANA QARŞI MƏHKƏMƏ İŞİ

(Ərizə no.. 42883/11)

QƏRAR

STRASBURQ

22 oktyabr 2015-ci il, cümə axşamı

QƏTİ

14.03.2016

Bu qərar Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndində göstərilən hallarda qəti qərara çevriləcəkdir. Qərara redaktə xarakterli dəyişikliklər edilə bilər.

Xaliova Azərbaycana qarşı işində,

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi (Birinci Bölmə), Palatanın aşağıdakı tərkibində:

Andras Sajo, *Sədr*,
Elizabet Şteyner,
Xanlar Hacıyev,
Miryana Lazarova Traykovska,
Culiya Laffrank,
Erik Mose,
Dmitry Dedov, *hakimlər*,

Və Soren Nielsen, *Bölmə katibi*,

29 sentyabr 2015-ci il tarixində qapalı iclas keçirərək,
həmin tarixdə aşağıdakı qərarı qəbul etdilər:

PROSEDUR

1. İş Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı, xanım Nuriyə Abəzovna Xaliova tərəfindən (*Nuriyə Abəzovna Xaliova* - "ərizəçi") İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının ("Konvensiya") 34-cü maddəsinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasına qarşı 14 iyul 2011-ci il tarixində Məhkəməyə ünvanlanmış ərizəsi (nöm. 42883/11) ilə başlanılmışdır.

2. Ərizəçi Azərbaycanda vəkillik fəaliyyəti ilə məşğul olan cənab F. Ağayev tərəfindən təmsil olunmuşdur. Azərbaycan Hökumətini ("Hökumət") nümayəndəsi, cənab Ç. Əsgərov təmsil etmişdir.

3. Ərizəçi xüsusilə iddia edir ki, mülkiyyətindən məhrum edilməsi nəticəsində 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi pozulmuşdur və aparılmış yerli məhkəmə prosesləri Konvensiyanın 6 və 13-cü maddələrinin tələblərinin pozulmuşdur. O, daha sonra iddia edir ki, qeyri-qanuni şəkildə azadlıqdan məhrum edilməsi və polis tərəfindən mənzilindən zorla çıxarılması nəticəsində Konvensiyanın 8-ci Maddəsi pozulmuşdur.

4. 28 yanvar 2014-ci il tarixində ərizə Hökumətə yönləndirilmişdir. Həmçinin qərara alınmışdır ki, Məhkəmə Qaydalarının 41-ci Qaydasına əsasən ərizəyə prioritetlik verilsin.

FAKTLAR

1. İŞİN HALLARI

5. Ərizəçi 1964-cü ilə anadan olmuşdur və Bakı şəhərində yaşayır. O, Tərtər mənşəli Azərbaycan vətəndaşıdır və Azərbaycanda qohumu yoxdur.

6. Ərizəçi Bakı şəhəri, Füzuli küçəsi 58 nömrəli binanın birinci mərtəbəsində yerləşən səth sahəsi 28.5 kv.metr olan 51 saylı mənzilin sahibi olmuşdur.

7. Ərizəçinin mənzilinin yerləşdiyi bina 1908-ci ildə inşa edilmiş və memarlıq abidəsi kimi təsnif edilmişdir. O, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2 avqust 2001-ci il tarixli qərarı ilə təsis edilən " Yerli əhəmiyyətli daşınmaz tarix və mədəniyyət abidələri " siyahısında qeydə alınmışdır.

A. Şəhərin icra hakimiyyəti tərəfindən ərizəçinin mənzilinin yerləşdiyi ərazi ilə bağlı akt çıxarılmışdır.

8. 24 sentyabr 2008-ci il tarixində Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin ("BŞİH") Başçısı *Yeni park kompleksinin salınması, ərazidə yerləşən yaşayış və qeyri-yasayış sahələrinin köçürülməsi haqqında sərəncam vermişdir* (24 sentyabr 2008-ci il tarixli qərar). 24 sentyabr 2008-ci il tarixli sərəncamda qeyd edilir:

"Son illərdə Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti Respublikada həyata keçirilən iqtisadi inkişaf proqramları çərçivəsində Azərbaycan Respublikasının paytaxtında beynəlxalq standartlara uyğun abadlaşdırma layihələrin təşkilində müvafiq addımlar atmışdır və bununla əlaqədar, şəhərin iqtisadi inkişafı uyğun olaraq bələdiyyə yolları, küçə və meydanlar, parklar və xiyabanlar, eləcə də yaşayış sahələri kimi sakinlərin kommunal istifadəsi üçün nəzərdə tutula ərazilərdə davamlı abadlıq və yenidənqurma layihələri həyata keçirilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin göstərişinə uyğun olaraq, Heydər Əliyev Sarayının (Füzuli, Səməd Vurğun, Şəmsi Bədəlbəyli və Topçubaşov küçələri ilə həmsərhəd ərazi) arxasında yerləşən binaların sökülməsi və bu ərazidə yeni bağ-park kompleksinin salınması vəzifəsi Bakı Şəhəri İcra Hakimiyyətinə həvalə edilmiş və həmin ərazidə yerləşən yaşayış və qeyri-yasayış sahələri ilə əlaqədar təzminatın Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti tərəfindən ödənilməsinə qərar verilmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, mövcud qanunvericilikdə bu günə qədər sökülən ərazidə yerləşən və Dövlət ehtiyacları üçün alınan evlərin köçürülməsi ilə əlaqədar qiymətləndirmə ilə bağlı qaydalar müəyyən edilmədiyi üçün belə evlərdə yaşayan əhəlinin köçürülməsi ilə bağlı çətinliklər var. Bundan başqa, belə köçürülmələr Dövlət orqanları tərəfindən həyata keçirildikdə, əhali onlara bazar dəyərindən bir neçə dəfə yüksək qiymət təklif etməklə, əlavə xərc hesabına öz evlərinin dəyərini çox yüksək qiymətləndirir. Bu səbəblərə görə, qərara alınmışdır ki, fiziki şəxs, yəni Kazımov Rufan Həbil oğlu yuxarıda göstərilən ünvanlarda yaşayan əhali ilə danışıqların

aparılması və onların köçürülməsini həyata keçirmək üçün podratçı kimi fəaliyyət göstərsin.

Bununla əlaqədar, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin məktubu əsasında Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Şirkəti yuxarıda qeyd olunan vəzifələrin yerinə yetirilməsi məqsədilə fiziki şəxs olan Kazımov Rufan Habil oğlunun bank hesabına 5 (beş) million manat köçürmüş və bu məbləğ müvafiq qaydada xərclənmişdir.

Növbəti mərhələdə Dövlət Neft Şirkəti məbləğin qalan hissəsinin birbaşa fiziki şəxsin bank hesabına köçürülməsini müvafiq hesab etməmiş və onun əvəzində Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin bank hesabına köçürülməsini təklif etmişdir.

Bununla bağlı, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinə 17.09.2008-ci il tarixli 7-363/4g nömrəli məktub göndərmiş və sözügedən Nazirlik 18.09.2008-ci il tarixli 04/02/03-333-5099 nömrəli məktub ilə yuxarıda göstərilən əməliyyatların keçirilməsinə etiraz etmədiyini təsdiqləmişdir.

Yuxarıda qeyd olunanları və möhtərəm Prezident tərəfindən verilən müvafiq göstərişi nəzərə alaraq,

1. Parkın Heydər Əliyev Sarayının arxasında yerləşən ərazidə salınması planlaşdırıldığı üçün (Füzuli, Səməd Vurğun, Şəmsi Bədəlbəyli və Topçubaşov küçələri ilə həmsərhəd ərazi) qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq kompensasiya ödənilməklə həmin ərazidə yerləşən yaşayış və qeyri-yaşayış sahələrinin köçürülməsi təmin edilməlidir.

2. Bu ərazidə yerləşən yaşayış və qeyri-yaşayış obyektlərinin sahibləri ilə danışıqlar və onların kompensasiya müqabilində köçürülməsi tərəflər arasında bağlanmış müqavilə əsasında fiziki şəxs olan Kazımov Rufan Habil oğlu tərəfindən aparılmalı və bu əməliyyatların sonunda Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti müvafiq sənədlərlə təmin olunmalıdır.

3. Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti Aparatının mühasibatlıq xidmət R.H.-nın bank hesabına köçürülməni təmin etməlidir. Yuxarıda qeyd olunan köçürülməsi ilə əlaqədar fiziki şəxs olan Kazımova ödənilən məbləğ Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti tərəfindən Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin bank hesabına ödənilir.

4. Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti Aparatının rəhbəri B. Fərəcbəyli sərəncamın icrasına nəzarət üçün məsul təyin edilməlidir. "

B. Ərizəçini mənzilindən çıxarmaq cəhdləri

1. Hadisələrə dair ərizəçinin versiyası

9. 2010-cu ilin əvvəllərində Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti (BŞİH) ərizəçinin yaşadığı binanın ətrafını çəpərləməyə başlayıb. Bakı ŞİH əməkdaşları şifahi şəkildə sakinlərə əmlakının hər kv. metrinə görə 1500 Azərbaycan manatı (AZN) məbləğində təzminat qarşılığında öz evlərini tərk etməsinə dair göstəriş verib.

10. 2010-cu ilin fevral ayında BŞİH-nin tələbi ilə binanın birinci mərtəbəsində yerləşən müxtəlif kommersiya şirkətləri evakuasiya olunub. Ərizəçinin qonşuları eyni vəziyyətlə üzləşib və onların çoxu BŞİH-in təzyiqinə davam gətirməyib. Xüsusilə, binanın yuxarı mərtəbəsində yerləşən mənzillərin sakinləri evlərini tərk edib. Onların gedişindən sonra BŞİH-in

əməkdaşları bu mənzilləri və binanın damını dağıdıb. Nəticədə, binaya yağış suları daxil olmağa başlayıb və ərizəçi üçün yaşayış şərtlərini mümkünəş edib.

11. Hadisələrə dair öz versiyasını dəstəkləmək üçün ərizəçi bir neçə video yazı təqdim edib. Video yazıdan aydın şəkildə görünür ki, sözügedən binanın ətrafı çəpərlənir və fəhlələr binanın damını sökür. Video yazıdan həmçinin aydın görünür ki, birinci və yuxarı mərtəbələrdə yerləşən yaşayış evləri və mənzillər, habelə sözügedən binanın yanındakı digər binalar artıq sökülmüşdür. Öz iddiasını dəstəkləmək üçün ərizəçi həmçinin video yazıları təsdiqləyən fotosəkillər təqdim edib.

12. Mart 2010-ci ildə BŞİH-nin yüksək rütbəli rəsmisi Z.İ., ərizəçidən və binanın digər qalan sakinləridən öz evlərini tərk etməsini istəyib və onlara binanın boşaldılması üçün bir həftəlik müddət təyin etməyə cəhd edib. BŞİH sakinlərdən özü ilə deyil, Rufan Kazımov adlı üçüncü tərəf ilə satış müqaviləsi bağlamalarını istəyib. BŞİH-də heç bir rəsmi vəzifəsi olmayan bu şəxs ərazinin sakinləri ilə bağlanmış bütün satış müqavilələrdə alıcı kimi çıxış edib.

13. 2010-ci il aprelin əvvəlindən etbarən binanın telefon xətləri iki ay müddətinə kəsilib və elektrik kəsilmələri adi hal alıb. Binanın su nasosu yoxa çıxıb. Ərizəçinin fikrincə, bütün bu tədbirlər onu və digər sakinləri mənzillərini boşaltmağa məcbur etmək məqsədilə BŞİH-nin tərəfindən görülüb.

14. Ərizəçinin BŞİH-in əməkdaşlarının qanunsuz hərəkətləri barədə müxtəlif yerli orqanlara şikayətlərindən sonra icra hakimiyyəti orqanları ərizəçiyə bildirib ki, BŞİH Administrasiyasının rəhbəri tərəfindən imzalanan 7 iyul 2010-ci il tarixli məktuba əsasən həmin ərazidə yeni park salınacaq və ona əmlakının hər kv.metrinə görə 1500 AZN məbləğində təminat ödəniləcək. Məktubda deyilir:

"Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu tərəfindən Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinə yönləndirilən şikayətinizə baxılıb.

Bununla sizə bildirilir ki, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 182 sayılı 18 may 1987-ci il tarixli qərarı və Xalq Deputatları Soveti İcraiyə Komitəsinin 9/340 sayılı 30 avqust 1989-cu il tarixli qərarı ilə təsdiqlənmiş *Bakı Şəhərinin İnkişafının Baş Planına* uyğun olaraq, Heydər Əliyev Sarayının (Füzuli, Səməd Vurğun, Şəmsi Bədəlbəyli və Topçubaşov küçələri ilə həmsərhəd ərazi) arxasında yerləşən binaların sökülməsinə və bu ərazidə yeni bağ-park kompleksinin salınmasına qərar verilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin göstərişinə uyğun olaraq, həmin ərazidə yerləşən binaların sökülməsi və bu ərazidə müasir bağ-park kompleksinin salınması vəzifəsi Bakı Şəhəri İcra Hakimiyyətinə həvalə edilmişdir.

Ərazinin evakuasiyası və təminatın ödənilməsi Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin Başçısının 24 sentyabr 2008-ci il tarixli 511 sayılı orderinə uyğun olaraq yerinə yetirilir və həmin ərazidə yerləşən yaşayış və qeyri-yaşayış sahələrinin hər kv.metrinə görə 1,500 AZN məbləğində təminat ödənilməsinə qərar verilmişdir."

15. Ərizəçi bu şərtlərlə mənzilini tərk etməkdən imtina etmişdir.

2. Hadisələrə dair Hökumətin versiyası

16. Hökumət ərizəçinin ifadələri ilə bağlı heç bir şərh təqdim etməyib.

C. 19 noyabr 2010-cu il tarixli hadisələr*1. Hadisələrə dair ərizəçinin versiyası*

17. 19 noyabr 2010-cü il tarixində təxminən səhər saat 9:00 radələrində ərizəçinin binası BŞİH əməkdaşları və polis əməkdaşları tərəfindən əhatəyə alınıb.

18. 9:11 radələrində ərizəçinin mənzilinin qapısı döyülüb. Ərizəçi qapının gözlüyündən baxarkən orada polis əməkdaşları və digər işçilər də daxil olmaqla təxminən 10 nəfər şəxs olduğunu görüb. Onlar ona qapını açmağı əmr edib. Ərizəçi onun çıxarılması üçün məhkəmə qərarının olmadığını bildirərək qapını açmaqdan imtina edib.

19. Ərizəçinin rədd cavabının ardından onlar qapını sındıraraq və ərizəçinin iradəsinin əksinə olaraq mənzilə daxil olub. Ərizəçi onlardan mənzili tərk etmələrini istəyib, lakin onlar bunu etməkdən imtina edib.

20. Ərizəçinin sözlərinə görə, özünü yaxşı hiss etmədiyi üçün təxminən 9:30 radələrində təcili yardım çağıraraq. Təcili yardım qısa zamanda gəlib, lakin polis həkimin mənzilə daxil olmasına icazə verməyib.

21. Ərizəçinin vəziyyəti pisləşdiyi zaman o, polis əməkdaşı tərəfindən çölə çıxarılıb və həkim ona binanın qarşısında tibbi yardım göstərə bilib.

22. Hadisələrə dair öz versiyasını dəstəkləmək üçün ərizəçi onun mənzildən çıxarılma hallarını göstərən video yazı təqdim edib. Video yazıdan aydın şəkildə görünür ki, ərizəçi işə hələ də məhkəmə tərəfindən baxıldığını deyərək qapını açmaqdan imtina etdikdən sonra bir qrup şəxs ərizəçinin mənzilinin qapısını sındırır. Növbəti görüntüdə ərizəçi mənzildə divanda uzanarkən bir qrup BŞİH əməkdaşının və formalı polis əməkdaşlarının mənzilə daxil olduğu və ona məxsus əşyaları və mebeli götürdükləri görünür. Videodan həmçinin aydın olur ki, ərizəçi özünü yaxşı hiss etmir və BŞİH əməkdaşları və polis əməkdaşlarından həmin vaxt binanın çölündə olan həkimi çağırmaqlarını istəyir.

23. Saat 10:00-da ərizəçi 22 saylı Nəsimi Rayon Polis İdarəsinə aparılır və burada o, binanın digər sakinləri ilə birlikdə saxlanılır. Polis idarəsində o, özünü pis edir və yenidən təcili yardım çağırılır. O, həkim tərəfindən müayinə olunur və bu barədə müvafiq tibbi arayış verilir. Tibbi arayışda qeyd edilir ki, təcili yardım polis idarəsinə saat 10:45-də gəlib və polis idarəsində ərizəçiyə tibbi yardım göstərilib.

24. Saat 18:30-da polis məmuru ərizəçi və digər sakinlərdən iğtişaş yaratdıqları üçün polis idarəsinə aparıldıqlarına dair ifadə vermələrini istəyir. Lakin, onlar bunu etməkdən imtina edir.

25. Daha sonra polis məmuru onlardan hər hansı ifadə yazmaqdan imtina etdiklərini təsdiq edən ifadəni imzalamağı istəyir. Ərizəçi bunu da etməkdən imtinar edir.

26. Saat 19:10-da ərizəç polis idarəsindən buraxılır. Ona polis tərəfindən saxlandığına dair hər hansı sənəd təqdim edilmir.

27. Sərbəst buraxılmasının ardından ərizəçi bu müddət ərzində BŞİH əməkdaşları tərəfindən sökülmüş mənzilinə qayıdır. BŞİH rəsmisi Z.İ tərəfindən ona məlumat verilir ki, əşyaları və mebəli mənzildən çıxarılıb və anbara göndərilib. Ərizəçi anbara çatdığı zamanı ona məxsus əşyaların və mebel avadanlığının bir çoxuna zərər dəydiyini və onlardan bəzilərinin olmadığını aşkarlayır.

28. 22 noyabr 2010-cu il tarixində bina BŞİH tərəfindən tamamilə sökülür.

2. Hadisələrə dair Hökumətin versiyası

29. 19 noyabr 2010-cu ildə ərizəçi və bir qrup insan köçürülməyə qarşı icazəsiz etiraz nümayişi keçirdiyi üçün polis idarəsinə aparılmışdır. Polisin xəbərdarlığına baxmayaraq toplaşmanı dağıtmaqdan imtina etdikləri üçün polis ərizəçini və digər iştirakçıları saat 11:10-da polis idarəsinə aparmış və onlarla edilən müzakirələrin ardından saat 13:50-də onları azad etmişdir. Polis ərizəçi inzibati mənada saxlanılmadığı üçün onun saxlanması ilə bağlı qeyd tərtib etməmişdir.

30. Hadisələrə dair öz versiyasını dəstəkləmək üçün Hökumət qeyri-qanuni toplaşma keçirməyə cəhd etdikləri üçün ərizəçi də daxil olmaqla səkkiz şəxs 22 saylı Nəsimi Rayon Polis İdarəsinə gətirildiyini göstərən 19 noyabr 2010-cü il tarixli *raport* təqdim etmişdir. Bu raport 22 saylı Nəsimi Rayon Polis İdarəsinin Rəhbərinə ünvanlanmış və üç polis məmuru tərəfindən imzalanmışdır. Raportun müvafiq hissəsində deyilir:

"Bununla yazıb sizə bildirirəm ki, polis administrasiyasının Füzuli küçəsində icazəsiz nümayiş keçirən bir neçə şəxs 22 saylı Polis İdarəsinə aparılmasına dair göstərişinə əsasən, biz həmin şəxsləri polis idarəsinə apardıq, burada bu şəxslərin kimliyi aşağıda kimi müəyyən olunub:

...

Biz sizdən bu şəxslər barəsində hüquqi addımlar atmağa order verməyinizi xahiş edirik."

31. Hökumət həmçinin toplaşmaların təşklini və keçirilməsini tənzimləyən qaydanın pozulması ilə bağlı İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 298-ci Maddəsinə əsasən ərizəçiyə xəbərdarlıq edilməsinə uyğun olaraq, 19 noyabr 2010-cü il tarixində inzibati xəta haqqında tərtib edilən protokol təqdim etmişdir. Protokolun tərtib edildiyi dəqiq vaxt göstərilməyib və protokol ərizəçi tərəfindən imzalanmayıb.

32. Hökumət həmçinin *"inzibati xətalərə dair materialların qeydiyyat kitabı"*ndan çıxarış təqdim etmişdir. Çıxarışa əsasən, ərizəçi *qanunsuz*

piketə cəhd etdiyi üçün saat 11:10-da polis idarəsinə gətirilib və saat 13:50-də sərbəst buraxılıb.

D. 19 noyabr 2010-cu il tarixli hadisələrlə bağlı yerli məhkəmə prosesləri

33. 22 noyabr 2010-cu il tarixində ərizəçi məhkəmə polis tərəfindən qanunsuz olaraq azadlıqdan məhrum edilməsini iddia edərək cinayət əməlinə şikayət təqdim edib. O, Məhkəməyə təqdim etdiyi eyni faktiki məlumatı (yuxarıda 17-27-ci bəndlərə baxın) təqdim edərək iddia etmişdir ki, o, 19 noyabr 2010-cu il tarixində 22 sayılı Nəsimi Rayon Polis İdarəsində 10:00-19:10 saatları arasında qanunsuz olaraq saxlanılmışdır. Bununla əlaqədar, o təqdim etmişdir ki, mənzilindən zorla çıxarılmasını təşkil edilməsi məqsədilə polis tərəfindən saxlanılmışdır. Daha sonra o iddia etmişdir ki, polis mənzilinə qanunsuz şəkildə girdiyi üçün mənzilə hörmət hüququ pozulmuşdur.

34. Birinci instansiya məhkəməsində aparılan məhkəmə prosesləri əsnasında 30 noyabr 2010-cu il tarixində 22 sayılı Nəsimi Rayon Polis İdarəsinin Rəhbəri məhkəməyə 19 noyabr 2010-cu il tarixli hadisələrlə bağlı məktub təqdim etmişdir. Nəsimi Rayon Məhkəməsinin Sədrinə ünvanlanmış məktubda deyilir:

"23 noyabr 2010-cü il tarixli 6(006)-40/2010 sayılı məktubunuza cavab olaraq bildirilir ki, 19 noyabr 2010-cu il tarixində saat 11:00-da vətəndaş Nuriyyə Abəzovna Xaligova və başqa 8 şəxs... Füzuli küçəsində 58 sayılı binanın qarşısında qanunsuz piket keçirməyə cəhd etdikləri üçün Nəsimi Rayon Polis Administrasiyasının göstərişinə uyğun olaraq polis əməkdaşları tərəfindən 22 sayılı Nəsimi Rayon Polis İdarəsinə gətirilmişdir. Onlarla "Profilaktik söhbətlər" aparılmış, onlarla bağlı İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 298-ci Maddəsinə əsasən raportlar tərtib edilmiş və onlar qanunla nəzərdə tutulmuş üç saatlıq müddət aşılımadan sərbəst buraxılmışdır".

35. 10 dekabr 2010-cu il tarixində baş tutan məhkəmə iclasının protokolundan aydın olur ki, iki şahid F.G. və L.A. məhkəmədə ərizəçinin arqumentlərini təsdiq etmək üçün ifadə vermişdir. Xüsusilə, onlar bildirmişdir ki, ərizəçi polis idarəsinə saat 10:00-da aparılmış və 20:00-da sərbəst buraxılmışdır. Onlar daha sonra ifadə etmişdilər ki, polis əməkdaşları və digər işçilər qapını sındıraraq mənzillərinə qanunsuz şəkildə daxil olmuş və onlar mənzildən zorla çıxarılmalarının reallaşdırılması üçün polis tərəfindən saxlanılmışdır.

36. 22 sayılı Nəsimi Rayon Polis İdarəsinin nümayəndəsi olan polis məmuru E.N. də həmçinin eyni məhkəmə iclasından dinlənmişdir. O məhkəməyə bildirmişdir ki, ərizəçi polis idarəsində olduğu müddətdə onunla pis rəftar edilməmiş və özünü pis etdiyi zaman şəxsən tibbi yardım çağırmışdır. Daha sonra polis idarəsində ərizəçiyə həkim tərəfindən tibbi yardım göstərilmişdir. O daha sonra qeyd etmişdir ki, ilk olaraq ərizəçi və digər şəxslərin nə üçün polis idarəsində olması barədə məlumatı olmamı. və

daha sonra onların qanunsuz nümayişdə iştirak etdikləri üçün gətirildiklərini öyrənmişdir.

37. Məhkəmə iclasının protokolundan həmçinin aydın olur ki, polis idarəsinə saat 10:00-da gətirildiyinə dair iddiasını dəstəkləmək üçün ərizəçi təcili yardımın polis idarəsinə 10:45-də çatdığını və ona tibbi yardım göstərildiyini təsdiq edən 19 noyabr 2010-cu il tarixli tibbi arayışın nüsxəsini təqdim etmişdir. Ərizəçi həmçinin polisin necə qapını sındıraraq mənzilə daxil olduğunu və ona məxsus əşyaların və mebel avadanlığının polis əməkdaşlarının iştirakı ilə BŞİH əməkdaşları tərəfindən aparıldığını göstərən video yazısı təqdim etmişdir. Məhkəmə iclasından video yazısının araşdırılması zamanı məlum olmuşdur ki, video yazı ərizəçinin mobil telefonun kamerası ilə 19 noyabr 2010-cı il tarixində saat 9:11 və 9:45 arasında qeydə alınmış və onun doğruluğu təsdiq olunmuşdur.

38. 20 dekabr 2010-cu il tarixində Nəsimi rayon məhkəməsi ərizəçinin tələbini rədd etmişdir. Məhkəmə Nəsimi Rayon Polis İdarəsinin Rəhbərinin təqdim etdiyi 30 noyabr 2010-cu il tarixli məktuba və ərizəçinin qanunsuz piket keçirdiyinə görə polis tərəfindən xəbərdarlıq almasına dair 19 noyabr 2010-cu il tarixli inzibati xəta haqqında protokola istinad etmişdir. Məhkəmə işdə heç bir cinayət unsürünün olmadığına və ərizəçinin polis tərəfindən irəli sürülən inzibati ittihamdan apellyasiya şikayəti verə biləcəyinə dair qərar çıxarmışdır. Məhkəmə ərizəçinin öz iddiasını dəstəkləmək üçün təqdim etdiyi video yazılar və tibbi arayış kimi sübuta dair heç bir qeyd etməmişdir. Məhkəmə həmçinin polisin ərizəçinin mənzilinə müdaxiləsinin qanunililiyi ilə bağlı da səssiz qalmışdır. F.G. və L.A. tərəfindən verilən şahid ifadələri ilə bağlı, məhkəmə onların ərizəçinin polis idarəsinə saat 10:00-da aparılması və təxminin 20:00 radələrində sərbəst buraxılmasına və polisin zorla çıxarılma üçün onların mənzilinə qanunsuz şəkildə daxil olmasına dair ifadələrini nəzərə almadan, şahidlərin polis idarəsində saxladıkları müddətdə onlarla pis rəftar edildiyini bildirmədiklərinə dair ifadəsinə əsaslanmaqla kifayətlənmişdir. Qərarın müvafiq hissəsində deyilir:

"Məhkəmə tərəflərin izahatlarını və ona təqdim edilmiş sənədləri araşdırdıqdan sonra qərara alır ki, şikayət təmin edilməməlidir.

Faktiki olaraq, məhkəməyə təqdim edilən 30.11.2010-cu il tarixli 9/13-22-4019 nömrəli məktubda qeyd edilir ki, 19 noyabr 2010-cu il tarixində saat 11:00-da vətəndaş Nuriyyə Abəzovna Xəliqova və başqa 8 şəxs... Füzuli küçəsində 58 saylı binanın qarşısında qanunsuz piket keçirməyə cəhd etdikləri üçün Nəsimi Rayon Polis Administrasiyasının göstərişinə uyğun olaraq polis əməkdaşları tərəfindən 22 saylı Nəsimi Rayon Polis İdarəsinə gətirilmişdir. Onlarla "Profilaktik söhbətlər" aparılmış, onlarla bağlı İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 298-ci Maddəsinə əsasən raportlar tərtib edilmiş və onlar qanunla nəzərdə tutulmuş üç saatlıq müddət aşılmadan sərbəst buraxılmışdır.

Məhkəmə iclasında 22 saylı Nəsimi Rayon Polis İdarəsinin polis mayoru E.N. tərəfindən təqdim edilən 19 noyabr 2010-cu il tarixli raportda bildirilir ki, bu raportu tərtib edən polis əməkdaşları ... 22 saylı Nəsimi Rayon Polis İdarəsinin Başçısı M.M.

cənablarına müraciət edərək ərizəçi Xaligova Nuriyənin və reportda göstərilən digər şəxslərin Füzuli küçəsi 58 ünvanında toplaşma keçirdikləri üçün administrasiyanın göstərişi ilə 22 sayılı Polis İdarəsinə gətirildikləri bildirmişdir. Hesabata həmin şəxslərlə bağlı hüquqi addımların atılması üçün orderin istənilməsi də daxil edilmişdir.

...

Məhkəmə təqdim edilən Xaligova Nuriyə ilə bağlı tərtib edilmiş 943 sayılı 19 noyabr 2010-cu il tarixli inzibati xəta haqqında protokolda bildirilir ki, N. Xaligova Füzuli küçəsi 58 ünvanında qeyri-qanuni şəkildə nümayiş keçirdiyi üçün İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 298-ci Maddəsi ilə günahkar bilinmiş və ona inzibati cəza kimi xəbərdarlıq verilmişdir. N. Xaligova protokolu imzalamaqdan və hər hansı izahat verməkdən imtina etmişdir.

Məhkəmədə şahid qismində dindirilən F.G. və L.A. bildirmişdir ki, onlar polis idarəsinə aparılıqları və orada qaldıqları müddət ərzində ərizəçiyə qarşı hər hansı pis rəftarın və ya digər bir qanunsuz hərəkətin şahidi olmamışdır. Əksinə, polis idarəsinin ikinci mərtəbəsində olduqları zamanı polis əməkdaşları onlar və orada olan digər şəxslərlə xoş rəftar etmiş və N. Xaligova özünü pis hiss etdiyi zaman polis əməkdaşları təcili yardım çağırmışdır. Bu faktlar həmçinin ərizəçi tərəfindən təsdiq edilmişdir.

Yuxarıda deyilənləri nəzərə alaraq, məhkəmə şikayətdə təsvir edilən faktların cinayət təcibi üçün əsas vermədiyinə qərar vermişdir. Bu səbəbdən, şikayətə Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin müddəalarına uyğun olaraq baxıla bilməz.

Faktiki olaraq, məhkəmə araşdırılması zamanı məlum olmuşdur ki, ərizəçi inzibati xəta törətdiyinə dair iddia ilə bağlı olaraq 22 sayılı Nəsimi Rayon Polis İdarəsinə dəvət olunmuşdur."

39. Ərizəçi polis tərəfindən qanunsuz olaraq saxlandığını və polisin qapını sındıraraq onun mənzilinə qeyri-qanuni şəkildə daxil olduğunu təkrarən bildirməklə bu qərardan apellyasiya şikayəti vermişdir. O, bildirmişdir ki, onun iddiası şahid ifadələri, video yazılar və tibbi arayış ilə dəstəklənir. Bununla əlaqədar, o, 19 noyabr 2010-ci il tarixində hər hansı nümayiş təşkil etmədiyini və belə bir nümayişdə iştirak etmədiyini ifadə etmişdir. Bundan əlavə o bildirmişdir ki, istənilən halda polis tərəfindən iddia edildiyi ki saat 11:00-da bu cür toplaşmada iştirakı mümkün idi, çünki o, polis idarəsinə saat 10:00-da aparılmış və bu fakt ona ilkin tibbi yardım göstərmək üçün polis idarəsinə təcili yardımının saat 10:45-də gəldiyini göstərən tibbi arayış ilə dəstəklənmişdir. Son olaraq, o, video yazıdan polis əməkdaşlarının və BŞİH işçilərinin qeyri-qanunsuz şəkildə onun mənzilinə daxil olduğunu aydın şəkildə gördüyünü ifadə etmişdir.

40. 13 yanvar 2011-ci ildə Bakı Şəhər Apellyasiya Məhkəməsi ərizəçinin konkret iddialarını araşdırmadan apellyasiya şikayətini rədd etmişdir.

41. Ərizəçi apellyasiya məhkəməsinin qərarını 29 yanvar 2011-ci ildə almışdır.

E. Ərizəçinin öz əmlakından məhrum edilməsi və mənzilindən çıxarılması ilə bağlı yerli məhkəmə prosesləri

1. Məhkəmə proseslərinin ilk toplusu

42. Fiziki olaraq mənzili dağıdılmadan öncə ərizəçi mülkiyyət hüquqlarının pozulduğunu iddia etməklə 14 aprel 2010-cu il tarixində BŞİH, Nasimi Rayon İcra Hakimiyyəti ("NSİH") və Nəsimi Rayon Polis İdarəsinə ("NRPI") qarşı iddia qaldırmışdır. O xüsusilə iddia etmişdir ki, BŞİH əməkdaşlarının onu və digər sakinləri öz mənzillərindən çıxarmaq məqsədilə etdiyi hərəkətləri qeyri-qanunidir və məhkəmədən sahiblik hüququndan istifadə ilə bağlı manelərin aradan qaldırılması istənilmişdir. O, ifadə etmişdir ki, BŞİH əməkdaşları tərəfindən onun mənzilinin ətrafının çəpərlənməsi və qonşuluqda yerləşən binaların sökülməsi qanunsuz olmuş və məhkəmədən BŞİH-nin onu köçürülməsini və həmin ərazidə park salınmasını təmin edən 30 avqust 1989-cu il və 24 sentyabr 2008-ci il tarixli orderlərinin qanunsuz elan edilməsi istənilmişdir. Bununla əlaqədar olaraq, o, ifadə etmişdir ki, yerli qanunvericiliyə əsasən, BŞİH ekspropriasiya haqqında qərar qəbul etmək hüququna malik deyil və bu cür ekspropriasiyanın aparıldığı zaman qanunla tələb edildiyi kimi, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti onun yaşadığı bina ilə bağlı ekspropriasiya haqqında heç bir qərar qəbul etməmişdir. O daha sonra iddia etmişdir ki, sözügedən bina memarlıq abidəsi kimi təsnif edildiyi üçün Dövlət tərəfindən qorunmalıdır və dağıdıla bilməz.

43. 22 aprel 2010-cu il tarixində Nəsimi Rayon Məhkəməsi iddianı qəbul etməkdən imtina etmişdir. Məhkəmə ərizəçinin iddiasını dəstəkləyən sənədlərin əslini və ya notarial qaydada təsdiq olunmuş surətlərini təqdim edə bilmədiyinə qərar vermişdir.

44. 27 may 2010-cu il tarixində Bakı Apellyasiya Məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin qərarını ləğv etmiş və işi baxılması üçün yenidən birinci instansiya məhkəməsinə göndərmişdir.

45. Birinci instansiya Məhkəməsi qarşısında keçirilən məhkəmə prosesləri zamanı BŞİH nümayəndəsinin iştirak etməməsi səbəbilə ilə dinləmələr bir neçə dəfə təxirə salınmışdır.

46. 2 sentyabr 2010-ci il tarixində baş tutan məhkəmədə BŞİH nümayəndəsi Nəsimi Rayon Məhkəməsinin ərazi səlahiyyətinin olduğunu iddia edərək etiraz etmişdir. Hakim etirazı rədd etmişdir. BŞİH məhkəmənin rədd qərarından apellyasiya şikayəti vermişdir.

47. 11 oktyabr 2010-cu il tarixində Bakı Apellyasiya Məhkəməsi BŞİH-in şikayətini rədd etmişdir.

48. 4 oktyabr 2010-cu il tarixində Nəsimi Rayon Məhkəməsi işə mahiyyəti üzrə baxılması üçün 22 noyabr 2010-cu il tarixinə məhkəmə iclası təyin etmişdir.

49. 13 noyabr 2010-cu il tarixində BŞİH ərizəçi də daxil olmaqla ərazinin on doqquz sakininə qarşı Nəsimi rayon məhkəməsində iddia

qaldırmışdır. BŞİH məhkəmədən sakinlərin öz mənzillərindən çıxarılması, onların mülkiyyət hüquqlarının ləğvi və həmin ərazidə yerləşən binaların sökülməsinə dair məhkəmə qərarı çıxarmasını xahiş etmişdir. İddianın hüquq əsasına gəldikdə isə, BŞİH Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin göstərişlərinə və 24 sentyabr 2008-ci il tarixli sərəncama əsaslanmışdır.

50. 19 noyabr 2010-cu il tarixli hadisələrinin və 22 noyabr 2010-cü il tarixində binanın fiziki olaraq sökülməsinin ardından ərizəçi mənzilinin sökülməsi nəticəsində ona dəyən maddi zərərə görə AZN 508038 və mənəvi zərərə görə AZN 100000 məbləğində pul vəsaitinin ödənilməsinə tələb edən əlavə iddia qaldırmışdır.

51. Naməlum tarixdə ərizəçi məhkəməyə BŞİH-yə qarşı başlatdığı mülki iş üzrə icraat sonlananadək BŞİH-in iddiasının araşdırılmasının dayandırılmasına dair tələb təqdim etmişdir. 30 noyabr 2010-cu il tarixində Nəsimi Rayon Məhkəməsi ərizəçinin tələbini rədd etmişdir. Həmin gün Nəsimi Rayon Məhkəməsi iki məhkəmə prosesinin birləşdirilməsinə və onların birlikdə araşdırılmasına dair qərar vermişdir.

52. Ərizəçi bu qərardan apellyasiya şikayəti vermişdir. 28 dekabr 2010-cu il tarixində Bakı Şəhər Apellyasiya Məhkəməsi ərizəçinin apellyasiya şikayətini rədd etmişdir.

53. Bu aralıqda, naməlum tarixdə ərizəçi məhkəməyə maddi və mənəvi zərərə dair iddialarını dəstəkləyən əlavə sənədlər təqdim etmişdir. Xüsusilə o, ərizəçinin mənzili ilə eyni ərazidə yerləşən oxşar mənzilin bazar dəyəri hər kv. metrə görə 2500 AZN təşkil etdiyi üçün onun mənzilinin bazar dəyərinin 71000 AZN təşkil etdiyini göstərən özəl şirkət tərəfindən verilən 29 dekabr 2010-cu il tarixli ekspert hesabatı təqdim etmişdir. O həmçinin Qadın Krizis Mərkəzinin 21 dekabr 2010-cu il tarixli sənədini təqdim etmişdir. Sənəddə göstərilmişdir ki, 24 noyabr 2010-cu il tarixində ərizəçi mərkəzə yuxusuzluq, iştahın itirilməsi və psixoloji posttravmatik stress pozuntusu şikayətləri ilə müraciət etmişdir.

54. 12 yanvar 2011-ci ildə Nəsimi Rayon Məhkəməsi işin mahiyyəti üzrə qərar çıxarmışdır. Məhkəmə sözügedən binanın söküldüyünü və əmlakın geri qaytarılmasını mümkün olmadığını qeyd etməklə, ərizəçinin iddiasını rədd etmişdir. Məhkəmə daha sonra ərizəçi və BŞİH arasında əsas mübahisənin təklif edilən kompensasiya məbləği ilə bağlı olduğuna və ərizəçinin bu məsələ ilə bağlı ayrıca iddia qaldıra biləcəyinə qərar vermişdir. Lakin birinci instansiya məhkəməsinin qərarı ərizəçinin öz iddiasından qaldırdığı xüsusi şikayətlərə səssiz qalmışdır. Xüsusilə, məhkəmə BŞİH-in tədbirlərinin və ya binanın sökülməsi, ərizəçinin mənzilindən çıxarılmasının qanuniliyini araşdırmamışdır. Məhkəmə qərarının müvafiq hissəsində deyilir:

"Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin 24 sentyabr 2008-ci il tarixli "Yeni park kompleksinin salınması, ərazidə yerləşən yaşayış və qeyri-yaşayış sahələrinin köçürülməsi" başlıqlı sərəncamından aydın olur ki, parkın Heydər Əliyev Sarayının

(Füzuli, Səməd Vurğun, Şəmsi Bədəlbəyli və Topçubaşov küçələri ilə həmsərhəd ərazi) arxasında yerləşən ərazidə salınması planlaşdırıldığı üçün həmin ərazidə yerləşən yaşayış və qeyri-yaşayış sahələrinin köçürülməsinə və qanuni tələblərə uyğun olaraq kompensasiya ödənilməsinə qərar verilmişdir. Bundan əlavə, həmin ərazidə yerləşən yaşayış və qeyri-yaşayış obyektlərinin sahibləri ilə danışıqlar və onların kompensasiya müqabilində köçürülməsi tərəflər arasında bağlanmış müqavilə əsasında fiziki şəxs olan Kazımov Rufan Habil oğlu tərəfindən aparılmalı və bu əməliyyatların sonunda Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti müvafiq sənədlərlə təmin olunmalı idi.

Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin ərizəçiyə ünvanladığı kl/112/10 sayılı 7 aprel 2010-cu il tarixli məktubunda qeyd edilir ki, Xalq Deputatları Soveti İcraiyə Komitəsinin 9/340 sayılı 30 avqust 1989-cu il tarixli qərarı ilə təsdiqlənmiş Bakı Şəhərinin İnkişafının Baş Planına uyğun olaraq, Füzuli (keçmiş Basın) və S. Bədəlbəyli (keçmiş Dmıtrov) küçələri arasında, Füzuli Meydanından S. Vurğun küçəsinə kimi ərazidə yerləşən binaların sökülməsi planlaşdırılır, bu ərazi söküləcək və yerində yeni bağ-park kompleksi salınacaq. Sözügedən ərazi bağ-park kompleksinə daxil olduğu üçün həmin ərazidə yerləşən yaşayış və qeyri-yaşayış obyektləri üçün bazar dəyərinə uyğun olaraq 1500 AZN dəyərində kompensasiyanın ödənilməsinə qərar verilmişdir.

"MBA-Marketing Business Analysis" konsaltinq və qiymətləndirmə şirkətinin MB 03/719 sayılı 29 dekabr 2010-cu il tarixli qiymətləndirmə hesabatında göstərilir ki, Bakı şəhəri, Nəsimi rayonu, Füzuli küçəsi 58 ünvanında yerləşən 52 saylı mənzilin 29 dekabr 2010-cü il tarixinə görə bazar dəyəri 71000 AZN, yəni hər kv. metrə görə 2500 təşkil edir.

...

Məhkəmə araşdırması zamanı müəyyən edilmişdir ki, ərizəçinin şəxsi əmlakı olan Bakı şəhəri, Nəsimi rayonu, Füzuli küçəsi 58 ünvanında yerləşən 52 saylı mənzil cavabdeh tərəfindən sökülmüşdür və buna görə də, onun əvvəlki vəziyyətinin bərpa edilməsi mümkün deyil. Bu səbəbdən, bununla bağlı ərizəçinin iddialarının təmin edilməsi mümkün deyil.

Yuxarıda qeyd edilənləri nəzərə alaraq məhkəmə hesab edir ki, ərizəçi Nuriyə Abəzovna Xalıqovanın Bakı Şəhəri İcra Hakimiyyətinə qarşı qaldırdığı iddia və "onun mülkiyyət hüquqlarına müdaxilənin qarşısının alınması, maddi və mənəvi ziyanın ödənilməsi" ilə bağlı digər iddiaları təmin edilmir və ərizəçi Nuriyə Abəzovna Xalıqovaya cavab tərəflər tərəfində təklif edilən kompensasiya məbləği ilə bağlı məhkəmə qarşısında iddia qaldırmaq hüququna malik olduğu izah edilməlidir."

55. 11 fevral 2011-ci il tarixində ərizəçi birinci instansiya məhkəməsinin qərarından apellyasiya şikayəti vermişdir. O xüsusilə şikayət etmişdir ki, məhkəmə onun mənzilinin BŞİH tərəfindən sökülməsi və mülkiyyət hüquqlarının pozulması ilə bağlı şikayətini araşdırmamışdır.

56. 2 iyun 2011-ci il tarixində Bakı Apellyasiya Məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin gəlidiyi nəticələri təkrarlamaqla onu qüvvədə saxlamışdır. Apellyasiya məhkəməsinin qərarının mətni demək olar ki, birinci instansiya məhkəməsinin 12 yanvar 2011-ci il tarixli qərarının mətni ilə eyni idi.

57. 1 oktyabr 2011-ci il tarixində ərizəçi bu qərardan kassasiya şikayəti vermişdir. O, Konvensiyanın 6 və 8-ci Maddələri və Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 1-ci Maddəsinə əsaslanaraq, şikayət etmişdir ki, o, qeyri-

qanuni şəkildə əmlakından məhrum edilmiş, onun şəxsi və ailə həyatı, mənzil toxunulmazlığına hörmət hüququ pozulmuş və yerli məhkəmələr əsaslandırılmış qərar çıxara bilməmişdir.

58. 13 dekabr 2011-ci il tarixində Ali Məhkəmə Apellyasiya Məhkəməsinin qətnaməsini qüvvədə saxlamışdır.

2. Məhkəmə proseslərinin ikinci toplusu

59. Eyni zamanda, mənzili fiziki olaraq sökülməsindən öncə 1 iyun 2010-cu il tarixində ərizəçi binanın damının və yuxarı mərtəbədə yerləşən mənzillərin sökülməsi nəticəsində mənzilinin insan yaşayışı üçün yararsız hala gəldiyini iddia edərək BŞİH, NRIH və NRPI-nə qarşı digər bir məhkəmə prosesi başlatmışdır. O, məhkəmədən cavabdehlər tərəfindən binanın təmir edilməsi və onun 31 dekabr 2009-cu il tarixindəki vəziyyətinin bərpa edilməsi üçün məhkəmə qərarı çıxarmağı xahiş etmişdir.

60. 8 iyun 2010-cu il tarixində Nəsimi Rayon Məhkəməsi BŞİH-nə qarşı iddianın Səbail Rayon Məhkəməsinə verilməli olduğunu əsas gətirərək, onun iddiasını qəbul etməkdən imtina etmişdir.

61. 6 iyul 2010-cu il tarixində ərizəçi BŞİH, NRIH və NRPI-nə qarşı digər bir iddia qaldırmışdır. Ərizəçinin öncəki şikayətlərini təkrar bildirmişdir. O həmçinin məhkəmədən əgər varsa, BŞİH və RUFƏT Kazımov arasında sözügedən ərazidə yerləşən mənzillərin satın alınmasına dair bağlanmış müqavilənin nüsxəsini ona təqdim etməyi xahiş etmişdir. Ərizəçi həmçinin onu evdən çıxmağa məcbur etmək məqsədilə kondisioner və su təchizat borusunun elektrik kabelini kəsdiklərini iddia edərək BŞİH əməkdaşlarının qanunsuz hərəkətlərindən şikayət etmişdir.

62. 19 iyul 2010-cu il tarixində Nəsimi Rayon Məhkəməsi BŞİH-nə qarşı iddianın Səbail Rayon Məhkəməsinə verilməli olduğunu əsas gətirərək, onun iddiasını qəbul etməkdən imtina etmişdir.

63. 27 iyul 2010-cu il tarixində ərizəçi 19 iyul 2010-cu il tarixli qərardan apellyasiya şikayəti etmişdir.

64. 26 avqust 2010-cu il tarixində Bakı Apellyasiya Məhkəməsi mübahisəli qərarı ləğv etmiş və işi baxılması üçün yenidən birinci instansiya məhkəməsinə göndərmişdir. Məhkəmə ərizəçinin iddiasına Nəsimi rayon Məhkəməsi tərəfindən baxılmasına qərar vermişdir.

65. Evinin sökülməsindən iki ay sonra 27 yanvar 2011-ci il tarixində ərizəçi RUFAN Kazımovla satış müqaviləsi bağlamışdır. Müqaviləyə əsasən ərizəçi müqavilə bağlandığı vaxtda artıq fiziki olaraq mövcud olmayan 28.5 kv.metrlik mənzilini RUFAN Kazımova 42,750 AZN, yəni hər kv. metrinə görə 1,500 AZN məbləği müqabilində satmışdır.

66. O, 20 fevral 2011-ci il tarixində öncəki iddiasına əlavə olaraq iddialar irəli sürmüşdür. O, məhkəmədən o və RUFAN Kazımov arasında satış müqaviləsinin təzyiqlə altında bağlandığı üçün onun qanunsuz olduğunu bəyan etməsini xahiş etmişdir. Bununla bağlı ərizəçi ifadə etmişdir ki,

mənzilinin sökülməsindən sonra evsiz qaldığı və başqa çıxış yolunun olmadığı üçün müqaviləni bağlamağa məcbur edilmişdir.

67. 21 aprel 2011-ci ildə Nəsimi Rayon Məhkəməsi işin mahiyyəti üzrə qərar çıxarmışdır. Məhkəmə müqavilənin parkın salınmasının planlaşdırıldığı ərazidə yerləşən yaşayış yerlərinin köçürülməsi çərçivəsində müvafiq qanuna uyğun olaraq bağlandığına qərar verməklə ərizəçinin iddiasını rədd etmişdir. Məhkəmə ərizəçinin BŞİH tərəfindən hüquqlarının pozulduğunu sübut edə bilmədiyinə qərar vermişdir.

68. 20 may 2011-ci il tarixində ərizəçi öncəki şikayətlərini təkrar bildirərək bu qərardan apellyasiya şikayəti vermişdir.

69. 11 avqust 2011-ci il tarixində Bakı Apellyasiya Məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin qərarını qüvvədə saxlamışdır.

70. 19 dekabr 2011-ci il tarixində Ali Məhkəmə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin qərarını qüvvədə saxlamışdır.

II. MÜVAFİQ YERLİ QANUNVERİCİLİK

A. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası

71. Konstitusiyası 13-cü Maddəsinin 1-ci bəndində qeyd edilir:

"Azərbaycan Respublikasında mülkiyyət toxunulmazdır və dövlət tərəfindən müdafiə olunur."

72. Konstitusiyası 29-cu Maddəsinin 4-cü bəndində qeyd edilir:

"Heç kəs məhkəmənin qərarı olmadan mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz. Əmlakın tam müsadirəsinə yol verilmir. Dövlət ehtiyacları üçün mülkiyyətin özgəninkiləşdirilməsinə yalnız qabaqcadan onun dəyərini ədalətli ödəmək şərti ilə yol verilə bilər."

73. Konstitusiyası 33-cü Maddəsində qeyd edilir:

"1. Hər kəsin mənzil toxunulmazlığı hüququ vardır.

2. Qanunla müəyyən edilmiş hallar və ya məhkəmə qərarı istisna olmaqla mənzildə yaşayanların iradəsi ziddinə heç kəs mənzilə daxil ola bilməz."

74. Konstitusiyası 40-cı Maddəsinin 2-ci bəndində qeyd edilir:

"Hər kəs tarixi, mədəni və mənəvi irsə hörmətlə yanaşmalı, ona qayğı göstərməli, tarix və mədəniyyət abidələrini qorumaqlıdır."

75. Konstitusiyası 43-cü Maddəsinin 1-ci bəndində qeyd edilir:

"Heç kəs yaşadığı mənzildən qanunsuz məhrum edilə bilməz."

B. həmin vaxt qüvvədə olan İnzibati Xətalər Məcəlləsi ("İXM")

76. İXM-in 298-ci Maddəsində qeyd edilir:

Maddə 298 - Yığıncaqların, mitinqlərin, nümayişlərin, küçə yürüşlərinin və piketlərin təşkili və keçirilməsi qaydasının pozulması

"298. Yığıncaqların, mitinqlərin, nümayişlərin, küçə yürüşlərinin və piketlərin təşkilinin və keçirilməsinin qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydasının pozulmasına görə xəbərdarlıq edilir və ya 7 AZN-dən 13 AZN məbləğində cərimə edilir."

77. İXM-in 398-ci Maddəsində qeyd edilir ki, *inzibati qaydada tutma*, yəni fiziki şəxsin azadlığının qısa müddətə məhdudlaşdırılması, müstəsna hallarda inzibati xəta haqqında işin düzgün və vaxtında baxılmasının və ya inzibati xəta haqqında iş üzrə qərarın icrasının təmin edilməsi üçün zəruri hesab edildikdə qanunla nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla tətbiq edilə bilər. İnzibati qaydada tutulma üç saatdan çox ola bilməz (Maddə 399.1). İXM-in 400-cü Maddəsində qeyd edilir ki, *inzibati xəta törətmiş şəxsi tutma haqqında hər bir halda protokol* tərtib edilir və orada aşağıdakılar göstərilir: protokolun tərtib edildiyi tarix və yer; protokolu tərtib etmiş şəxsin vəzifəsi, soyadı, adı və atasının adı; tutulmanın şəxsiyyəti haqqında məlumat; tutmanın vaxtı və səbəbləri. Protokol onu tərtib etmiş vəzifəli şəxs və tutulmuş şəxs tərəfindən imzalanmalıdır. Tutulmuş şəxs protokolu imzalamaqdan imtina etdikdə, bu barədə protokolda qeyd edilir.

C. Həmin vaxt qüvvədə olan 13 noyabr 1998-ci il tarixli Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında Qanun

78. 5-ci Maddədə qeyd edilir ki, toplantı təşkil edən şəxs bu barədə müvafiq icra hakimiyyəti orqanını qabaqcadan yazılı surətdə xəbərdar etməlidir.

79. 14-cü Maddə toplantının keçirilməsi ilə əlaqədar polis orqanlarının səlahiyyət və vəzifələrini müəyyən edir. 14-cü Maddənin II bəndində qeyd edilir ki, polis orqanlarının toplantının dayandırılması və dağılışması barədə təşkilatçılara və iştirakçılara məlumat vermək, toplantının təşkilatçılarna və iştirakçılarna toplantının dayandırılması və iştirakçıların dağılışması üçün bütün mövcud imkanlardan istifadə etmək barədə əmr vermək, toplantının dayandırılması və iştirakçıların dağılışması barədə əmrin yerinə yetirilmədiyi halda onlara qarşı güc tətbiq ediləcəyi barədə təşkilatçıları və iştirakçıları xəbərdar etmək, toplantının dayandırılması və iştirakçıların dağılışması üçün müvafiq güc tətbiq etmək, toplantını dayandırmaq və dağılışmaq barədə əmri yerinə yetirməyən şəxsləri saxlamaq hüququ vardır.

D. Həmin vaxt qüvvədə olan Mülki Məcəllə

80. Mülki Məcəllənin 157.9-ci Maddəsində qeyd edilir:

Dövlət ehtiyacları tələb etdikdə, dövlət tərəfindən xüsusi mülkiyyət yalnız qanun ilə nəzərdə tutulmuş hallarda dövlət əhəmiyyətli yolların və digər kommunikasiya xətlərinin çəkilməsi və quraşdırılması, dövlət sərhəd zolağını ayıran və müdafiə əhəmiyyətli obyektlərin tikilməsi məqsədi ilə müvafiq Dövlət orqanının [Nazirlər Kabineti] qərarı ilə və əvəzində bazar dəyərində uyğun müəyyən məbləğdə əvvəlcədən kompensasiya ödənilməsi şərt ilə özgəninkiləşdirilə bilər".

81. Mülki Məcəllənin tətbiq edilməsinin müxtəlif aspektlərindən ilə bağlı olan 25 avqust 2000-ci tarixli 386 nömrəli Prezident Fərmanı 17 iyun 2004-ci il tarixli 78 nömrəli Prezident Fərmanı ilə dəyişdirilmiş və həmin vaxt qüvvədə olan Mülki Məcəllənin 157.9-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş " müvafiq dövlət orqanı" kimi Nazirlər Kabinetini təyin edilməsi müəyyən edilmişdir.

82. Mülki Məcəllənin 203.3-cü Maddəsində qeyd edilir:

"203.3. Qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş əsaslarla həyata keçirilən aşağıdakı tədbirlərdən başqa, əmlakın mülkiyyətçidən məcburi alınmasına yol verilmir:

203.3.1. öhdəliklər üzrə tutmanın əmlaka yönəldilməsi;

203.3.2. qanuna görə həmin şəxsə mənsub ola bilməyən əmlakın özgəninkiləşdirilməsi;

203.3.3. sahənin alınması ilə əlaqədar daşınmaz əmlakın özgəninkiləşdirilməsi;

203.4.3. təsərrüfatsızcasına saxlanan mədəni sərvətlərin satın alınması;

203.5.3. rekvizisiya [təbii fəlakətlər, texniki qəzalar, epidemiyalar və digər fəvqəladə hallarla bağlı əmlakın özgəninkiləşdirilməsi];

203.3.6. müsadirə;

...

203.5. Fiziki və hüquqi şəxslərin mülkiyyətində olan əmlakın dövlətin və cəmiyyətin ehtiyacları üçün özgəninkiləşdirilməsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 29-cu maddəsinin IV hissəsinə əsasən həyata keçirilir."

83. Mülki Məcəllənin 207-ci Maddəsində qeyd edilir:

"Torpaq sahəsində olan binalara, qurğulara və ya digər daşınmaz əmlaka mülkiyyət hüququna xitam verilmədən həmin sahənin dövlət ehtiyacları üçün alınmasının mümkün olmadığı hallarda dövlət bu əmlakı satınalma yolu ilə ala bilər".

E. Həmin vaxt qüvvədə olan 1 oktyabr 2009-cü il tarixində qüvvəyə minmiş Mənzil Məcəlləsi

84. Mənzil Məcəlləsinin 5-ci Maddəsində qeyd edilir:

"1. Hər kəsin mənzil toxunulmazlığı hüququ vardır. Qanunla müəyyən edilmiş hallar və ya məhkəmə qərarı istisna olmaqla, mənzildə yaşayanların iradəsi ziddinə heç kəs mənzilə daxil ola bilməz.

2. Mənzilə orada yaşayanların razılığı olmadan daxil olmağa qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada qəza vəziyyəti, təbii fəlakət, kütləvi iğtişaş zamanı və ya fəvqəladə xarakterli digər şəraitdə yalnız vətəndaşların həyatı və (və ya) onların əmlakının xilas edilməsi, onların şəxsi təhlükəsizliyi və ya ictimai təhlükəsizliyin

təmin edilməsi, habelə cinayət törədilməsində şübhəli bilinən şəxslərin saxlanılması, törədilməsində şübhə olmayan cinayət faktlarının qarşısının alınması və ya törədilmiş cinayətin, yaxud baş vermiş bədbəxt hadisənin şəraitinin müəyyənləşdirilməsi məqsədilə yol verilir.

3. Bu Məcəllədə və digər qanunlarda nəzərdə tutulmuş əsaslar və qayda istisna olmaqla, heç kəs yaşayış sahəsindən çıxarıla bilməz və ya heç kimin yaşadığı sahədən istifadə hüququ, o cümlədən kommunal xidmətlərdən istifadə etmək hüququ məhdudlaşdırıla bilməz."

85. Mənzil Məcəlləsinin 31-ci maddəsinə görə, dövlət ehtiyacları üçün torpağın müsadirə edilməsi ilə bağlı həmin torpaqda yerləşən şəxsi yaşayış sahəsi dövlət tərəfindən satın alınma proseduru müvafiq icra orqanı (Nazirlər Kabineti) tərəfindən icra edilir və satınalmaya dair Nazirlər Kabinetinin qərarı (torpağın alınması ilə bağlı qərar), Dövlət əmlakının reyestrində bu qərarın qeydiyyatına alınması, qeydiyyatdan sonra satınalmadan ən azı bir il öncə mülkiyyətçinin qərar barədə məlumatlandırılması və qiymətlə bağlı qarşılıqlı razılaşmanın əldə olunması və köçürülmə ilə bağlı müxtəlif xərclərin ödənilməsi, ödəniş cədvəli və digər şərtlər tələb olunur. Mülkiyyətçiyə xəbərdarlıq olunduqdan sonra bir il ərzində mülkiyyətçinin razılığı olmadan mülkiyyət alınma bilməz. Bu müddət ərzində mülkiyyətçi şərtlərlə və ya qiymətlərlə razılaşmadıqda, Nazirlər Kabineti mübahisənin həlli və ya mülkiyyətin məcburi anılınması ilə bağlı tələblə məhkəməyə mülkiyyətçinin xəbərdarlıq edildiyi tarixdən iki il müddət ərzində müraciət edə bilər.

86. 2009-cü il tarixli Mənzil Məcəlləsinin tətbiq edilməsinin müxtəlif aspektləri ilə bağlı olan 2009-cü il 27 avqust tarixli 153 sayılı Prezidentin fərmanında həmin vaxt qüvvədə olan 2009-cü il tarixli Mənzil Məcəlləsinin 31-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş "müvafiq icra hakimiyyəti orqanı" kimi Nazirlər Kabinetini təyin edilməsi müəyyən edilmişdir.

F. Həmin vaxt qüvvədə olan 1998-ci il 10 Aprel tarixli Tarixi və Mədəni Abidələrin Qorunması üzrə Qanun

87. 10-cu Maddə nəzərdə tutur:

Maddə 10 - Abidələrin toxunulmazlığı

"Abidələrin bədii-estetik görünüşünün dəyişdirilməsi, onların sökülməsi və ya bərpa, təmir, texniki qulluq işlərinin aparılması, başqa sözlə onlar üçün təhlükəli ola biləcək istənilən fəaliyyətlər qadağan edilir".

III. MÜVAFIQ BEYNƏLXALQ SƏNƏDLƏR VƏ HESABATLAR

88. İqtisadi, Sosial və Mədəni Hüquqlar üzrə Beynəlxalq Paktın 11§1 Maddəsinin müvafiq hissəsi (1992-ci il 13 avqust tarixində Azərbaycan tərəfindən təsdiqlənmişdir) göstərir:

"1. Cari Paktın İştirakçı Dövlətləri hər kəsin özü və ailəsi üçün adekvat səviyyədə yaşama hüququnu, o cümlədən adekvat qida, paltar, mənzil, həmçinin həyat şəraitinin davamlı şəkildə yaxşılaşdırılması hüququnu tanıyır..."

89. 7 sayılı Ümumi Şərhdə: Adekvat mənzil hüququ (Paktın 11-ci (1) maddəsi): 1997-ci ildə on altıncı sessiyada qəbul edilmiş məcburi köçürmələr - İqtisadi, Sosial və Mədəni Hüquqlar Komitəsinə təqdim edir:

"1. 4 sayılı Ümumi Şərhdə (1991) Komitə qeyd edir ki, bütün insanların məcburi köçürülmələrə, təzyiqlərə və digər təhlükələrə qarşı hüquqi müdafiə təmin edən daşınmaz əmlakın təhlükəsizliyinə sahib olmalıdır. O, bu qənaətə gəlmişdir ki, zorakı köçürülmə Paktın tələblərinə ziddir..."

3. ... Bu Ümumi Şərhdə istifadə olunan "məcburi köçürülmə" termini fiziki şəxslərin, ailələrin və/və ya icmaların şəxsi iradələrinə zidd olaraq hüquqi və ya digər müdafiənin müvafiq formaları təmin edilmədən evlərindən və/və ya məskunlaşdıqları torpaqlardan daimi və ya müvəqqəti kənarlaşdırması kimi müəyyən edilir. Lakin məcburi köçürülmələrin qadağan edilməsi qanuna müvafiq olaraq və Beynəlxalq İnsan Hüquqları paktının müddəalarına əsasən məcburi şəkildə həyata keçirilən köçürülmələrə tətbiq edilmir.

4. Məcburi köçürülmə təcrübəsi geniş yayılmışdır və həm inkişaf etmiş, həm də inkişafda olan ölkələrin vətəndaşlarına təsir edir. Bütün insan hüquqları arasında mövcud olan qarşılıqlı əlaqə və qarşılıqlı asılılıq ilə əlaqədar məcburi köçürülmələr tez-tez digər insan hüquqlarını pozur. Beləliklə, açıq-aşkar Paktın təsbit olunmuş hüquqların pozulması zamanı, məcburi köçürülmə təcrübəsi də mülki və siyasi hüquqlarının, məsələn, yaşamaq hüququ, şəxsin təhlükəsizliyi hüququ, şəxsi həyata müdaxilə etməmək hüququ, ailə və mənzil hüququ və mülkiyyətdən dincə istifadə hüququnun, pozulması ilə nəticələnir..."

90. 2013-cü ilin mayında İqtisadi, Sosial və Mədəni Hüquqlar üzrə BMT Komitəsi 17 may 2013-cü ildə keçirilən iyirmi səkkizinci iclasında Azərbaycanın (E/C.12/AZE/CO/3) üçüncü dövrü məruzəsinə baxıb və yekun müşahidələrə əməl edərək qəbul edib.

"22. Komitə məcburi köçürülmə, qanunsuz müsadirələr və heç bildiriş olmadan parklar, magistral yollar və lüks mənzillərin tikilməsi məqsədi ilə ilk növbədə paytaxt Bakıda və orta səviyyəli rayonlarda mənzil və evlərin sökülməsi barəsində alınmış minlərlə məlumatı nəzərdən keçirir. Komitə həmçinin məsləhətləşmələrin, adekvat kompensasiyanın və səmərəli hüquqi vasitələrin çatışmazlığı ilə məşğul olur (mad. 11).

Komitə iştirakçı Dövləti tam şəkildə yaradılmış beynəlxalq insan hüquqları standartlarına cavab verməyən müsadirələri dayandırmağa çağırır. Komitə İştirakçı-dövləti bu işlərə yerli məhkəmələrdə müraciət etmək səmərəli hüquqi müdafiə vasitələri, adekvat kompensasiya və adekvat alternativ mənzil təminatları təmin etmək üçün çağırır.

Komitə həmçinin İştirakçı-dövləti şəhər yeniləşdirilməsi üçün zəruri olan istənilən köçürülmənin təsir görünən ev təsərrüfatları ilə əvvəlcədən məsləhətləşmələr aparmaqla, onların məlumatlı razılığı ilə və adekvat və şəffaf prosedura əməl edən insanların təhlükəsizliyinə və ləyaqətinə tam hörmət təmin etməklə həyata keçirməyə çağırır.

Bundan başqa Komitə iştirakçı Dövlətin diqqətini məcburi köçürülmə üzrə 7 Saylı (1997) Ümumi Şərhinə cəlb edir".

91. Həmməruzəçilər Cənab Pedro Aqramunt və Cənab Jozef Debono Qrex (20 Dekabr 2012, Dok. 13084) tərəfindən məruzə edilən, "Azərbaycanın Vəzifə və Öhdəliklərinə Riayət etməsi", Komitənin Öhdəliklərə Riayət etmə üzrə Hesabatından, Avropa Şurasının (Monitoring Komitəsi) Üzv Dövlətlərinin öhdəliklərindən müvafiq çıxarışlarda deyilir:

"7.6 Evlərin sökülməsi"

278. Bakı Şəhər İcra hakimiyyəti 2009-cu ildə yenidənqurma proqramının bir hissəsi kimi digər tikinti layihələri ilə yanaşı "bağ-park" kompleksi tikintisi məqsədilə ümumiləşdirmə kampaniyasına başlayıb. Kompensasiya və ya köçürülməni rədd edən şəxslər köçürülüb. İdarənin məlumatına görə, bəzi narazılıqlar maliyyə kompensasiyanın məbləği ilə bağlı yaranıb, lakin sakinlərin böyük əksəriyyəti standart maliyyə təklifi ilə razılışıb.

279. Vətəndaş cəmiyyətinin nümayəndələri ilə görüşlərimiz zamanı, tənqid bu baxımdan səslənmişdir. Onların qayğıları çoxdur: Birincisi, bütün prosesdə şəffaflıq çatışmır. Uzunmüddətli planlaşdırma kifayət qədər ictimai deyil; sənədləşdirməyə ictimai çıxışı yoxdur; prosedur və qərar qəbul etmə prosesi aydın deyil; bəzi hallarda isə sakinlər çox qısa müddət ərzində evlərini tərk etmək məcburiyyətindədir. Yerli sakinlərin evlərinin sökülməsi məsələsini qaldırdıqları məhkəmə dinləmələrinin heç birində Bakı şəhər icra hakimiyyəti şəhər inkişafı proqramını təqdim etməməsi barədə məlumat almışdır.

280. İkincisi məcburi köçürülmələr şəxsi mülkiyyətə sahib olmaq hüququnu təmin edə və Dövlətə yalnız məhdud hallarda, məsələn, milli müdafiə və ya Dövlət məqsədləri ilə müsadirəyə icazə verən Azərbaycan qanunvericiliyinə ziddir. Müsadirələr məhkəmənin qərarına əsaslanmalıdır. Əksər söküntü işləri bu qərar olmadan və ya məhkəmə baxışının yekun nəticəsini gözləyən sökülməni qadağan edən məhkəmə qərarına baxmayaraq həyata keçirilmişdir.

281. Üçüncüsü, bir kvadrat metr üçün vahid qiymət əmlakın istifadəsi, yaşı və ya şəraitindən asılı olmayaraq 1900 Abş Dolları qəbul edilmişdi. Hakimiyyət orqanları vurğulamışdır ki, sökülən binalar əsasən köhnə və yararsız vəziyyətdir. Digər tərəfdən, o da həqiqətdir ki, bəzi sahibkarlar mərkəzi Bakıda bir kv. m üzrə 5,000 Abş Dolları ilə və bəzi hallarda daha artıq qiymətləndirilən daşınmaz əmlaka sahibdir, amma müzakirələrimiz zamanı aydın oldu ki, bu cür qiymətlər yalnız yeni tikilən binalardakı mənzillərə aiddir. Sakinlər qüvvədə olan qanuna zidd olaraq evlərinin yerləşdiyi torpaq sahəsi üçün kompensasiya almayıb.

282. Bundan əlavə, indiyədək Nazirlər Kabinetinin 132 Nömrəli (2001) qərarı ilə memarlıq abidələri kimi qeyd edilən 30 ev sökülüb. Onların sahibləri eyni standart kompensasiyanı alıb.

283. Çoxsaylı sübutlara, o cümlədən video görüntülərə əsasən, polis məcburi köçürülmələrdə fəal şəkildə iştirak etmişdir".

92. 2012-ci ilin fevralında "Human Rights Watch" təşkilatı Bakıda ən son və davam edən məcburi köçürmələri və müsadirələri əhatə edən ətraflı məruzə hazırlamış və onu "Onlar məndən hər şeyi götürdülər - Azərbaycanın Paytaxtında Məcburi Köçürmələr, Qanunsuz Müsadirələr və Evlərin Sökülməsi" adlandırmışdır. Hesabat "Human Rights Watch" təşkilatının təhqiqatçılarının 2011-ci il iyun, sentyabr və dekabr aylarında və 2012-ci ilin yanvar ayında Bakıya səfər etmişlər və bu zaman mülkiyyət

sahibləri, hüquqşünasları və QHT nümayəndələri ilə altmış yeddi müsahibə həyata keçirmişdir. Hesabatın "Qanunsuz Saxlanılma Məcburi Köçürülmənin Tərkib Hissəs kimi " adlı fəslə 2010-cu il 19 Noyabr hadisələri ilə bağlı aşağıdakı müşahidələri ehtiva edir:

"Qanunsuz Saxlanılma Məcburi Köçürülmənin Tərkib Hissəs kimi "

"Human Rights Watch" təşkilatı hökumət işçilərinin yaşayış binalarını sökdüyü zaman polis ev sahiblərini və onların ailələrini polis şöbəsinə saxladığı üç hal qeydə alıb. Saxlanılan şəxslər arasında 12-15 yaşlı uşaqlar da var idi. Bütün hallarda saxlanılmalar Heydər Əliyev Zalıının arxasındakı rayonlarda baş vermişdir.

Bütün hallarda polis ev sahiblərini və onların ailələrini heç bir izahat olmadan, onlara vəkil əldə etməyə imkan vermədən həbs etmiş və onları ittiham saati olmadan, bir halda səkkiz saat sonra azadlığa buraxmışdır. İnsanları öz evlərindən məcburi çıxarmaq üçün aqressiv polis əməlləri gedişində bu saxlanılmalar sakinlər üçün artıq ağır və üzücü olan təcürbəni gərginləşdirmişdir. Bundan başqa, hökumətin müsadirə aparmaq və söküntü işlərini asanlaşdırmaq üçün polisdən istifadə etməsi Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin və Əmlak məsələləri üzrə Dövlət Komitəsində polis qanunsuz hərəkətlərini nəzərdə tutur.

...

58 Füzuli küçəsi

2010-cu il noyabrın 19-da səhər polis və digər məmurlar binada qalan səkkiz ailəni köçürmək üçün Füzuli küçəsi 58-də yerləşən yaşayış binasını əhatəyə almışdır. Binanın sökülməsi işləri 2010-cu ilin uyunda başlamış və dam örtüyü söküldüyü üçün üst (üçüncü) mərtəbədəki sakinlər artıq mənzillərini tərk etmişdir. Birinci və ikinci mərtəbələrə sakinləri, o cümlədən 46 yaşlı kitabxanaçı Nuriyyə Xəlilkova binada yaşamağa davam etmişdir. Xəlilkova binanın sökülməsi və mümkün sökülmə tarixləri ilə bağlı heç bir rəsmi, yazılı bildiriş və məlumat almamışdır.

Xəlilkova 19 noyabr 2010-cu il tarixində məcburi çıxarılması və qanunsuz saxlanılmasını "Human Rights Watch" təşkilatına təsvir etmişdir:

Səhər çörək almaq üçün evdən çıxmışdım. Geri qayıdan zaman polis binanı mühasirəyə aldığı görürdüm. Mənzilimə qaçdım. Onların həmin gün gələcəyi barədə heç bir xəbərdarlıq almamışdıq. Təxminən 10-12 nəfər polis qapımı qırdı və işçilər mənzilimə daxil olub mebelimi və əşyalarımı çıxarmağa başladı.

Qan təzyiqim qalxdı və mən özümü çox pis hiss etdim, buna görə də təcili yardım çağırtdım. Təcili yardım çatan zaman polis ona həyatə daxil olmağa icazə vermədi. Əvəzinə, polis məni mənzilimdən çıxardı. Onlar məni polis maşını oturdular və məni 22 saylı yerli polis məntəqəsinə apardılar. Onlar qonşularımı artıq buraya gətirmişdirlər. Biz səkkiz nəfər idik. Bəziləri hələ də pijamalarında idi. Onları bizi bütün gün, təxminən axşam saat 7-yə kimi məntəqədə saxladılar. Bizi məntəqəyə gətirən zaman yarım saata bizi buraxacıqlarını demişdilər, lakin buraxmadılar.

Polisin Xəlilkovaya tutulmasının səbəblərini izah etməməsinə baxmayaraq, aydındır ki, onlar onu və digər sakinləri binanın sökülməsinə müdaxilə etmələrinə mane olmaq üçün saxlamışdılar. Polis sakinləri onların qeyri-qanuni nümayişdə iştirak etdikləri üçün həbs olunduqlarını bildirən bəyanat imzalamağa məcbur etməyə cəhd etmişdir, mülk sahibləri və digər sakinlər bundan imtina etmişdir.

Xəlilkova "Human Rights Watch" təşkilatına bildirmişdir ki, o və qoşuları binaya qayıdan zaman görmüşdülər ki:

Sonda bizi buraxanda, binamıza qayırdıq, lakin onlar artıq onun söküntüsünə başlamışdılar və biz içəri daxil ola bilmədik. Biz əşyalarımızı daşıyan böyük maşınları gördük. Əşyalarımı toplamaq üçün anbara getdim; əşyalarımın yarısı qırılmışdı və çoxu, o cümlədən hər gün taxdığım brilyant sırğalar itmişdi. Bir çox dəyərli əşyam itmişdi".

QANUNVERİCİLİK

I. KONVENSIYANIN 5-Cİ MADDƏSİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

93. Konvensiyanın 5-ci və 13-ci Maddələrinə əsaslanaraq, 19 Noyabr 2010-ci ildə ərizəçi şikayət etdi ki, o, qanunsuz həbs olunub, heç bir hüquqi əsas olmadan polis tərəfindən saxlanılıb və o, bu baxımdan heç bir effektiv hüquqi vasitəyə sahib olmayıb. Məhkəmə hesab edir ki, cari şikayətlərə yalnız Konvensiyanın 5-ci Maddəsi çərçivəsində baxılmalıdır. Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin müvafiq bəndində deyilir:

"1. Hər kəsin azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququ vardır. Heç kəs aşağıdakı hallardan və qanunla müəyyən olunmuş qaydadan başqa azadlıqdan məhrum edilə bilməz:

8 9

- (a) səlahiyyətli məhkəmə tərəfindən məhkum olunduqdan sonra şəxsin qanuni həbsə alınması;
- (b) məhkəmənin qanuni çıxardığı qərarı icra etməməyə görə və ya qanunla nəzərdə tutulmuş hər hansı öhdəliyin icra olunmasını təmin etmək məqsədi ilə şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması;
- (c) hüquq pozuntusunun törədilməsində əsaslı şübhə ilə bağlı şəxsin səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısına gətirilməsi məqsədi ilə və ya onun tərəfindən törədilən hüquq pozuntusunun, yaxud pozuntunu törətdikdən sonra gizlənməsinin qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsaslar olduğunun hesab edildiyi hallarda şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması;
- (d) yetkinlik yaşına çatmamış şəxsin tərbiyə nəzarəti üçün qanuni qərar əsasında həbsə alınması və ya onun səlahiyyətli orqana verilməsi üçün qanuni həbsə alınması;
- (e) yoluxucu xəstəliklərin yayılmasının qarşısını almaq üçün şəxslərin, habelə ruhi xəstələrin, alkoqolizmə və narkomaniyaya mübtəla olanların və ya səfillərin qanuni həbsə alınması;
- (f) şəxsin ölkəyə qanunsuz gəlməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə və ya barəsində deportasiya yaxud ekstradisiya tədbirləri tətbiq olunan şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması"

A. Qəbul edilənlik

94. Məhkəmə qeyd edir ki, Konvensiyanın 35 § 3 (a) sayılı maddəsinə uyğun olaraq, bu şikayət əsassız deyil. Məhkəmə qeyd edir ki, bu, başqa hər

hansı bir maddəyə uyğun olaraq əsassız deyil. Buna görə də, bu şikayət məqbul sayılır.

B. Mahiyyəti

1. Tərəflərin təqdimatları

95. Hökumət bildirdi ki, 19 noyabr 2010-cu il tarixində iddiaçı qrup və bir qrup insan Toplaşmaq Azadlığının tələblərinə əməl etmədiyi üçün polis məntəqəsinə aparılmışdır. Onlar yerli icra hakimiyyəti orqanlarını xəbərdar etmədən toplaşmağa, BŞİH-nin əvvəl yaşadıkları ərazidə bağ-park kompleksinin tikintisi səbəbilə yaşadıkları yerdən köçürülmə əmrinə etiraz etməyə cəhd göstərirlər. Hökumətin sözlərinə görə polis nümayişçiləri davranışlarının qanunsuz olması barədə xəbərdar etmiş və Toplaşmaq Azadlığı Qanununun 14-cü Maddəsinə müvafiq olaraq onlara dayanacağı əmr etmişdir. Lakin ərizəçi və digər iştirakçılar polis əməkdaşlarının qanuni tələbinə əməl etmədiyi üçün onlar səhər saat 11.10 radələrində polis bölməsinə aparılıb və saat 1.50-da azadlığa buraxılıblar. Faktiki iddialarının dəstəklənməsi üçün Hökumət üç polis məmuru tərəfindən imzalanmış 2010-cu il 19 noybar hesabına, 2010-cu il 19 noyabr iznibati xətalər qeydiyyatına və "inzibati xətalara aid materialların qeydiyyat jurnalı"ndan çıxarışa (30-32 yuxarıdakı abzası baxın) əsaslanmışdır. Ərizəçinin həbsi ilə bağlı yazıların olmamasını gəldikdə, Hökumət bildirdi ki, ərizəçi inzibati baxımdan saxlanılmadığı üçün polis müvafiq saxlanma qeydiyyatını hazırlamayıb.

96. Ərizəçi polis tərəfindən saxlanılmasının və həbsinin qanuna zidd olduğunu təkrarlayaraq öz şikayətini saxlamışdır. O, 19 Noyabr 2010-ci ildə heç bir nüyişdə iştirak etmədiyini və onun polis tərəfindən həbs edilməsinin məqsədinin onun mənzilindən zorla köçürülməsini həyata keçirmək olduğunu bildirmişdir. Onun saxlanma müddətinə gəlincə, o bildirdi ki, o, səhər saat 10 radələrində polis bölməsinə aparılıb və saat 7.10-a kimi azadlığa buraxılmayıb. Bununla əlaqədar olaraq, ərizəçi 19 Noyabr 2010-cu il tarixli tibbi araşmaya, F.G və L.A-dan şahid ifadələrinə və video görüntülərə əsaslanırdı. Xüsusilə, o, bildirdi ki, o, Hökumətin iddia etdiyi kimi saat 11.10-da polis şöbəsinə gətirilə bilməzdi, çünki tibbi arayış təsdiqləyib ki, səhər saat 10.45-da o, polis şöbəsində tibbi yardım almışdır. Bununla əlaqədar o qeyd edib ki, polis məntəqəsinin nümayəndəsi, həmçinin, daxili məhkəmələrdə təsdiq edib ki, o, polis şöbəsində tibbi yardımla təmin olunub. Bundan başqa ərizəçi qeyd etmişdir ki, hadisələrin onun təqdim etdiyi versiyası onun saat 10-da polis məntəqəsinə aparıldığını və ərazinin sakinlərinin evlərindən məcburi köçürülməsini həyata keçirmək üçün polis tərəfindən həbs edilyini bəyan edən F.G və L.A tərəfindən təsdiqlənmişdir. Ərizəçi qeyd etmişdir ki, 2010-cu il 19 noybar tarixində 9.11 və 9.45 arasında çəkilmiş video görüntülər onun faktiki iddiasını təsdiq edir.

2. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

(a) Ümumi prinsiplər

97. Məhkəmə xatırladır ki, 5-ci Maddə fundamental insan hüququnu, yəni fərdin Dövlət tərəfindən özbaşnalığına qarşı qorunmasını təsbit edir (baxın: *Aksoy Türkiyəyə qarşı*, 18 Dekabr 1996, *Qərar və Qərardadların Hesabatları* 1996-VI). 5 § 1 sayılı Maddənin (a)-(f) yarımbəndləri şəxsin hansı əsaslarla azadlıqdan məhrum edilə biləcəyini göstərən şərtləri ehtiva edir və heç bir məhrumetmə əməli bu əsaslara uyğun gəlmədiyi təqdirdə qanuni sayılmayacaq (bax: *Saadi Birləşmiş Krallığa qarşı* [GC], no. 13229/03, § 43, AİHM 2008...).

98. Məhkəmə daha sonra qeyd edir ki, 5-ci § 1 Maddədəki "qanuni" və "qanunla nəzərdə tutulmuş prosedura uyğun" ifadələri milli qanunvericiliyə istinad edir və maddi və prosessual qaydalara əməl etmək öhdəliyini vurğulayır. Bir qayda olaraq milli qanunvericiliyin təfsiri və tətbiqi səlahiyyətli dövlət orqanları, xüsusən məhkəmələr üçün hər şeydən öncə gəlsə də, həmin qanunvericiliyə riayət edilməməsinin Konvensiyanın pozulmasını nəzərdə tutduğu hallarda fərqli vəziyyət yaranır. Bu cür hallarda Məhkəmə milli qanunvericiliyə əməl olunub-olunmadığını yoxlamaq üçün müəyyən səlahiyyətə sahib olmalıdır (baxın: *Douiyeb Niderlanda qarşı* [GC], no. 31464/96, §§ 44-45, 4 Avqust 1999).

99. Lakin milli qanunvericilik ilə uyğunluq kifayət qədər deyil: Bundan başqa 5 § 1 sayılı Maddə hər hansı azadlıqdan məhrumetmə əməlinin 5-ci Maddənin məqsədi ilə uyğun olmasını, yəni fərdlərin müdaxilədən qorunması ilə uyğun olmalıdır. Buradakı məsələ yalnız "azadlıq hüququ" deyil, həmçinin "fərdin təhlükəsizlik hüququ"dur (baxın: *Bozano Fransaya qarşı*, 18 Dekabr 1986, § 54, Seriya A no. 111 və *Wassink Niderlanda qarşı*, 27 Sentyabr 1990, § 24, Seriya A no. 185A). Fundamental prinsipdir ki, əsassız olan heç bir məhrumetmə 5 § 1 sayılı Maddə ilə uyğun ola bilməz və 5 § 1 sayılı Maddədə "özbaşnalıq" əməli milli qanunvericilik ilə uyğunsuzluqdan daha artıqdır, buna görə də azadlıqdan məhrumetmə yerli qanunvericiliyin şərtləri daxilində qanuni ola bilər, lakin o, yenedə əsassızdır və Konvensiyaya ziddir (bax: *Saadi*, yuxarıda qeyd edilmiş § 67).

100. Məhkəmə həmçinin qeyd edir ki, fərdin təsdiqlənməmiş həbsi Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin ehtiva etdiyi mühüm təminatların tamamilə inkar edilməsidir və bu müddənin ən kobud şəkildə pozulmasını göstərir. Həbsin tarixi, vaxtı, yeri, səbəbləri, həbs olunanın və həbsi icra edənin adı kimi faktların qeydə alınmaması həmçinin Konvensiyanın 5-ci maddəsinin məqsədinə birbaşa zidd hesab olunmalıdır (baxın: *Kurt Türkiyəyə qarşı*, 25 May 1998, § 125, *Hesabatlar* 1998-III, və *Anguelova Bolqarıstana qarşı*, no. 38361/97, § 154, AİHM 2002IV).

(b) Həmin prinsiplərin cari işə tətbiq edilməsi

101. Məhkəmə qeyd edir ki, o, ilk növbədə cari işdə 5-ci Maddənin tətbiq etdiyi azadlığın pozulub-pozulmamasını yoxlamalıdır. Məhkəmə qeyd edir ki, Konvensiyanın 5-ci Maddəsi fundamental hüququ, yəni fərdin Dövlətin onun azadlığına müdaxiləsi əleyhinə qorunmasını təsbit edir. 5-ci maddə azadlıq hüququnu bəyan edərkən şəxsin fiziki azadlığını nəzərdə tutur; onun məqsədi heç kimin özbaşına azadlıqdan məhrum edilməməsini təmin etməkdir. Azadlığın məhdudlaşdırılmasını müəyyən etmək üçün başlanğıc nöqtəsi sözgedən şəxsin konkret vəziyyəti olmalıdır və konkret işdə yaranmış bütün amillər, məsələn, növ, müddət, təsirləri və sözügedən tədbirin həyata keçirilmə üsulu nəzərə alınmalıdır (bax: *Guzzardi İtaliyaya qarşı*, 6 Noyabr 1980, § 92, Seriya A no. 39 və *Austin və digərləri Birləşmiş Krallığa qarşı* [GC], no. 39692/09, 40713/09 və 41008/09, §57, AİHM 2012).

102. Məhkəmə daha sonra qeyd edir ki, 5 § 1 sayılı Maddə çox qısa müddətli azadlıqdan məhrum etmə əməllərinə, ərizəçilərin 30 dəqiqədən artıq olmayan dövr üçün axtarış məqsədləri ilə dayandırıldığı (bax: *Gillan və Quinton Birləşmiş Krallığa qarşı*, no. 4158/05, § 57, AİHM 2010 (çıxarışlar)) və ya ərizəçinin polis şöbəsində keçirdiyi müddət qırx beş dəqiqəni aşmadığı hallara tətbiq edilə bilər (bax: *Şimovolos Rusiyaya qarşı*, no. 30194/09, §§ 48-50, 21 İyun 2011). Cari işdə mübahisəsizdir ki, iddiaçı polis məmurları tərəfindən polis məntəqəsinə aparılıb və o, onların icazəsi olmadan binanı tərk etmə hüququna sahib olmamışdır. Beləliklə, məhkəmə hesab edir ki, burada 5 § 1 sayılı Maddənin çərçivəsində azadlıqdan məhrum etmədə səciyyəvi olan məcburiyyət elementi var (see *Gillan and Quinton*, cited above, § 57, and *Foka Türkiyəyə qarşı*, no. 28940/95, §§ 74-79, 24 İyun 2008). Bu hallarda, Məhkəmə müəyyən edir ki, iddiaçı 5 § 1 sayılı Maddənin çərçivəsində öz azadlığından məhrum edilmişdir.

103. Ərizəçinin dəqiq olaraq hansı müddətə azadlığından məhrum edilməsi məsələsində Məhkəmə müşahidə etmişdir ki, iddiaçı 2010-ci il Noyabrın 19-da, səhər saat 10 radələrində polis tərəfindən saxlanıldığını və 19 Noyabr 2010-ci il saat 7.10-a kimi polis məntəqəsinə tərk edə bilməməsini qeyd etmişdir, Hökumət isə onun 2010-ci il Noyabrın 19-da saat 11.10-da polis şöbəsinə gətirildiyini və həmin gün saat 1.50-da azadlığa buraxıldığını bildirir.

104. Məhkəmə qeyd edir ki, Hökumət iddiaçının 2010-cu il noyabrın 19-da saat 11.10-da polis məntəqəsinə gətirilməsi və həmin gün saat 1.50-də azadlığa buraxılması ilə bağlı faktiki iddialarını dəstəkləmək üçün 19 noyabr 2010-cu il tarixli hesabat və "inzibati xətalara aid materialların qeydiyyat jurnalı"ndan olan çıxarışa əsaslanmışdır. Lakin Məhkəmə Hökumətin təqdim etdiyi sənədlərdə və ümumiyyətlə, ərizəçinin azadlıqdan məhrum edilməsinin sənədləşdirilməsi qaydasında çoxsaylı çatışmazlıqlar və uyğunsuzluqlar müşahidə edir.

105. İlk növbədə, Məhkəmə qeyd edir ki, Hökumət daxili qanunvericiliyin aydın tələblərinə baxmayaraq ərizəçinin 19 Noyabr 2010-cu ildə azadlıqdan məhrum edilməsinin dəqiq başlanğıcı ilə bağlı hər hansı qeydiyyatı göstərə bilməmişdir (bax yuxarı: bənd 77). Bununla bağlı olaraq, Məhkəmə ərizəçi inzibati baxımdan həbs olunmadığı üçün bu cür qeydiyyatın uyğunsuzluğu səbəbi ilə Hökumətin arqumentini qəbul edə bilməz, Məhkəmə artıq müəyyən edib ki, ərizəçi 19 Noyabr 2010 azadlıqdan məhrum edilib (bax: yuxarı bənd 102). Bundan başqa Hökumətin arqumenti dolayısıyla iddiaçının inzibati həbsini təsdiqləyən 22 sayılı Nəsimi Rayon Polis İdarəsinin Sədrinin 2010-cu il 30 noyabr tarixli iddiaçının polis məntəqəsində saxlanılmasının qanunla müəyyən edilmiş üç saatlıq müddəti aşmadığını göstərən məktubu ilə ziddiyyət təşkil edirdi. Əslində, üç saatlıq bu müddət daxili qanunvericiliyə əsasən inzibati həbs üçün vaxt limiti ilə uyğundur (bax yuxarı bənd 77).

106. Hökumət tərəfindən təqdim edilən sənədlərə gəldikdə, Məhkəmə qeyd edir ki, onların heç biri dəqiq tarix, vaxt və saxlanılma məkanı, saxlanılan şəxsin adı, saxlanılmanın səbəbləri və saxlanılmanı icra edən şəxsin adı və iddiaçının saxlanılması ilə bağlı digər məlumatlar kimi məsələləri ehtiva edən həbs qeydiyyatı hesab edilə bilməz. Bundan başqa bu sənədlər həbsin başladığı dəqiq vaxtı və onun səbələri ilə bağlı ziddiyyətli məlumatları ehtiva edir. Əslində 2010-cu il 19 noyabr hesabata ərizəçinin saat qanunsuz nümayişdə keçirdiyi üçün 11:00 radələrində polis məntəqəsinə aparıldığını bəyan etsə də, "inzibati hüquq pozuntuları ilə bağlı materialların qeydiyyat jurnalı"ndan olan çıxarış bəyan edir ki, ərizəçi saat qanunsuz nümayiş keçirmək cəhdinə görə 11.00 radələrində polis məntəqəsinə aparılıb.

107. Məhkəmə daha sonra qeyd edir ki, daxili məhkəmə icraatında ərizəçi hadisələrin polis tərəfindən təqdim edilən versiyası - ərizəçinin saat 11.00-da həbs edildiyini və 1.50-də azadlığa buraxıldığını göstərən - ilə ittiham edilib. Xüsusən 2010-cu il 19 noyabr tibbi arayışına istinadən ərizəçi bəyan edib ki, o, polisin iddia etdiyi kimi 11.00-a qədər həbs edilməsəydi 10.45-də polis məntəqəsində tibbi yardım ala bilməzdi. Lakin daxili məhkəmələr heç vaxt bu şikayətə müraciət etməyib (bax yuxarı 37-40-cı bəndlər). Hər bir halda Məhkəmə qeyd edir ki, 2010-cu 19 Noyabr tarixli tibbi şəhadətnamənin əsliyi nə daxili məhkəmələrdə, nə də Məhkəmə qarşısında müzakirə edilməyib. Belə olan halda, Məhkəmə anlamır ki, iddiaçı Hökumətin Məhkəmə qarşısında bəyan etdiyi kimi saat 11.10-a qədər həbs edilməyibsə, 19 Noyabr 10.45-də polis məntəqəsində necə tibbi yardım ala bilər.

108. Ərizəçi həmçinin faktiki iddialarını dəstəkləmə üçün şahid ifadələri təqdim etməyə hazır idi. Xüsusilə F.G. və L.A. Nəsimi Rayon Məhkəməsində bəyan etmişdir ki, ərizəçi 10.00-da polis məntəqəsinə aparılmış və təxminən 20:00-dək buraxılmamışdır. (35-ci bəndə bax). Lakin daxili məhkəmələr onların ifadələrini rədd etmişdir.

109. Hökumətin hadisələrlə bağlı öz versiyasını dəstəkləyəcək inandırıcı və müvafiq dəlili təqdim edə bilməməsinə və iddiaçının irəli sürdüyü fikirlərin və dəlilin ardıcıl və inandırıcı xarakterinə əsaslanaraq, Məhkəmə iddiaçının 2010-cu il Noyabrın 19-da 10:00-dan 19:30-a qədər polis məntəqəsində saxlanıldığını qeyd edərək hadisələrin iddiaçı tərəfindən təqdim edilən versiyasını qəbul edir. Bu faktları nəzərə alaraq, Məhkəmə ərizəçinin təxminən doqquz saat on dəqiqə azadlıqdan məhrum edildiyini hesab edir.

110. Bundan sonra Məhkəmə iddiaçının azadlıqdan məhrum edilməsinin 5 § 1 sayılı Maddənin tələblərinə uyğunluğunu və əsassız olmadığını müəyyən etməlidir. Bu baxımdan Məhkəmə müəyyən edir ki, Hökumət ərizəçinin 5 § 1 sayılı Maddənin hansı bəndinə əsasən azadlıqdan məhrum edildiyini göstərməmişdir. Onlar iddiaçının qanunsuz nümayişi dayandırmaqla bağlı polisin qanuni tələbinə əməl etmədiyi üçün polis məntəqəsinə aparılmasının kifayət olduğunu müəyyən etmişlər.

111. Məhkəmə müəyyən etmişdir ki iddiaçının azadlıqdan məhrum edilməsi 5-ci Maddənin 1-ci bəndinin (a), (c), (d) və (f) yarımbəndlərinə uyğun deyil. Onun azadlığından məhrum edilməsinin 5 § 1 sayılı Maddənin (b) yarımbəndinin əhatə dairəsinə daxil olub-olmaması məsələsinə gəldikdə, Məhkəmə qeyd edir ki, Hökumətin Məhkəməyə iddiaçının polisin qanunsuz nümayişi dayandırmaq tələbinə əməl etmədiyi üçün polis məntəqəsinə aparılması ilə bağlı faktlar təqdim etməsinə baxmayaraq, iddiaçı heç vaxt bu cür nümayişlərdə iştirak etmədiyini bəyan etmişdir.

112. Bununla bağlı, Məhkəmə, ilk növbədə, iddiaçının 19 Noyabr 2010-cü ildə səhər saat 10-da polis bölməsinə gətirilməsi ilə bağlı adıçəkilən nəticəyə istinad edir. Buna görə də, o, 19 Noyabr 2010-cü il saat 11-də polis tələbini yerinə yetirə bilməzdi. Məhkəmə daha sonra qeyd edir ki, Hökumətin faktiki iddialar da ərizəçi tərəfindən təqdim olunmuş video çəkilişlər ilə ziddiyyət təşkil edir. Bu video çəkilişlərdən görünür ki, 19 noyabr 2010-cü ildə səhər saatlarında polis qapını sındırmaqla iddiaçının mənzilinə daxil olduğu zaman ərizəçi mənzilində idi və heç bir nümayişdə iştirak etməmişdir. Bundan başqa, video çəkilişlərdən aydın şəkildə görünür ki, həmin anda ərizəçi özünü pis hiss etmiş və tibbi yardım üçün təcili yardım çağırmışdır. Təcili yardım gələndən sonra o, tibbi yardım almaq məqsədilə polis tərəfindən mənzilindən çıxarılmışdır. Bu halları nəzərə alaraq, Məhkəmə anlamır ki, təcili tibbi yardıma ehtiyacı olan şəxs polis tərəfindən iddia edildiyi kimi necə qanunsuz nümayişdə iştirak edə bilərdi.

113. Hadisələrin ərizəçi tərəfindən təqdim edilən versiyası həmçinin şahid bəyanatları ilə təsdiqlənmişdir. Xüsusilə, F.G və L.A Nəsimi Rayon Məhkəməsinə verdikləri bəyanatlarında təsdiqlənmişdir ki, ərizəçi və digər sakinlər hər hansı nümayişdə iştirak etməyib.

114. Bu halda, Məhkəmə hesab edir ki, Hökumətin ərizəçinin polisin qanunsuz nümayişi dayandırmaq tələbinə əməl etməməsi ilə bağlı faktiki iddiası rədd edilməlidir. Beləliklə, Məhkəmə hesab edir ki, iddiaçının

saxlanılmasının 5 § 1 sayılı Maddənin hər hansı digər alt-kateqoriyalarına uyğun olmasına dair heç bir əsas yoxdur.

115. O, yuxarıda sadalanan hər şeydən ərizəçinin 2010-cı il Noyabrın 19-da təxminən doqquz saat on dəqiqə polis tərəfindən azadlıqdan məhrum edilməsinin qanunsuz və əsassız olduğundan irəli gəlir. Konvensiyanın 5 sayılı Protokolunun 1-ci Maddəsi də pozulmuşdur.

II. KONVENSIYANIN 8-Cİ MADDƏSİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

116. Ərizəçi şikayət etmişdir ki, 19 Noyabr 2010-cu ildə polis qanunsuz olaraq onun evinə girmiş və onun hər hansı məhkəmə əmri olmadan polis tərəfindən mənzilindən məcburi köçürülməsi Konvensiyanın 8-ci Maddəsinin pozuntusudur. Konvensiyanın 8-ci Maddəsi bəyan edir:

“1. Hər kəs öz şəxsi və ailə həyatına, evinə və yazışma sirlirinə hörmət hüququna malikdir.

2. Milli təhlükəsizlik, ictimai asayiş və ölkənin iqtisadi rifah maraqları naminə, iğtişaş və ya cinayətin qarşısını almaq üçün, sağlamlığı, yaxud mənəviyyatı qorumaq üçün və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarını müdafiə etmək üçün qanunlanəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan hallar istisna olmaqla, bu hüququn həyata keçirilməsinə dövlət hakimiyyəti orqanları tərəfindən müdaxiləyə yol verilmir.”

A. Qəbuledilənlik

117. Məhkəmə qeyd edir ki, Konvensiyanın 35 § 3 (a) sayılı maddəsinə uyğun olaraq, bu şikayət əsassız deyil. Məhkəmə qeyd edir ki, bu, başqa hər hansı bir maddəyə uyğun olaraq əsassız deyil. Buna görə də, bu şikayət məqbul sayılır.

B. Mahiyyəti

1. Tərəflərin təqdimatları

118. Hökumət bu arqumentə qarşı etiraz etmişdir. Onlar bəyan etmişdir ki, qadının polis vasitəsilə evindən zorla çıxarılması barədə qaldırdığı iddianı dəstəkləyən heç bir dəlil ərizəçi tərəfindən təqdim edilməmişdir. Rufan Kazımov. Hökumət əlavə olaraq bildirmişdir ki, ərizəçi öz mənzilini Rufan Kazımova satdığı üçün Konvensiyanın 8-ci maddəsi pozulmamışdır.

119. Ərizəçi öz şikayətinin üzərində durmuş, 19 noyabr 2010-cu il tarixində heç bir məhkəmə qərarı olmadan polis tərəfindən evindən çıxarıldığını bəyan etmişdir. O, polis tərəfindən evindən zorla çıxarılma faktının yerli qanunlar və Konvensiyanın tələblərinə zidd olduğunu irəli sürmüşdür. Öz iddiasını dəstəkləmək üçün ərizəçi video görüntülər və şahid

ifadələrini irəli sürmüşdür. Ərizəçi əlavə olaraq bəyan etmişdir ki, yerli məhkəmə prosesi zamanı müvafiq orqanlar polis evin qapısını sındıraraq qadını evindən zorla çıxarmasına qarşı heç bir etiraz etməmişdir. O, həmçinin Hökumətin "qadın evi Rufan Kazımova satdığına görə, Konvensiyanın pozulmasından söz gedə bilməz" arqumentinə cavab olaraq bəyan etmişdir ki, satış müqaviləsi bağlanmazdan xeyli müddət əvvəl onu evindən çıxarıblar.

2. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

(a) Konvensiyanın 8-ci maddəsinə əsasən, sözügedən mənzilin ərizəçinin evi olub-olmaması barədə

120. Məhkəmə qeyd edir ki, 19 noyabr 2010-cu ilədək ərizəçinin mənzildə yaşadığına dair heç bir şübhə yoxdur, onun mülkiyyət hüquqları müvafiq dövlət orqanları tərəfindən qeydiyyatda alınmışdır və onun mülkiyyət hüquqları mənzildə yaşamağa haqqının olduğunu sübut edir.

121. Buna görə də, məhkəmə nəticə çıxarır ki, Konvensiyanın 8-ci maddəsinə əsasən, sözügedən mənzil ərizəçinin evi olmuşdur.

(b) Dövlət orqanı ərizəçinin evinə hörmət edilməsi hüququnu pozubmu

122. Konvensiyanın 8-ci maddəsinə əsasən, sözügedən mənzilin ərizəçinin evi olduğu sübut edildiyinə görə, Məhkəmə Dövlət orqanının ərizəçinin evinə hörmət edilməsi hüququnu pozub-pozmadığı faktını müəyyən etməlidir.

123. Hökumət bəyan etmişdir ki, 19 noyabr 2010-cu il tarixində qadının polis tərəfindən evindən zorla çıxarılması barədə qaldırdığı iddianı dəstəkləyən heç bir dəlil ərizəçi tərəfindən təqdim edilməmişdir. Buna baxmayaraq, Məhkəmə təyin edir ki, ərizəçi 19 noyabr 2010-cu il tarixində polis tərəfindən evinə zorla daxil olaraq çıxarılması ilə bağlı kifayət qədər dəlil təmin etmişdir.

124. Xüsusən də ərizəçinin təqdim etdiyi video materialdan aydın şəkildə görünür ki, forma geyinmiş polis məmurları və icra hakimiyyətinin əməkdaşları ərizəçi qapını açmadığına görə qapını sındıraraq evə daxil olmuşlar. Bu videodan onu da görmək mümkündür ki, polis nəzarəti altında icra məmurları ərizəçinin əşyalarını və mebellərini evdən çıxarır (yuxarıda 22-ci bəndə baxın). Məhkəmə əlavə etmişdir ki, video materialın əsliyi yerli məhkəmələr tərəfindən təyin edilmiş, videonun ərizəçinin mobil telefonunun kamerası ilə 19 noyabr 2010-cu il tarixində səhər 9:11 ilə 9:45 radələri arasında çəkilmişdir (yuxarıda 37-ci bəndə baxın). Ərizəçinin iddiası həmçinin şahid ifadələri ilə də dəstəklənmişdir (yuxarıda 35-ci bəndə baxın).

125. Məhkəmə həmçinin bildirir ki, Human Rights Watch təşkilatı Bakıda polis tərəfindən zorla çıxarılma hallarına dair Fevral 2012

hesabatında ərizəçinin işinə xüsusi yer vermişdir (yuxarıda 92-ci bəndə baxın).

126. Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, 19 noyabr 2010 tarixində polisin ərizəçinin evinə girərək onu evindən çıxarması dövlət orqanının ərizəçinin evinə hörmət hüququnu pozması deməkdir.

(c) Evə zorla girmənin əsaslandırılıb-əsaslandırılmaması

127. 8-ci maddənin 2-ci bəndinə əsasən evə zorla girmənin əsaslandırılıb-əsaslandırılmamasını təyin etmək üçün Məhkəmə bu müdaxilənin qanuna uyğun olub-olmadığını, həmin bəndə əsasən bu müdaxilənin qanuni məqsədlə edilib-edilmədiyini və sözügedən məqsəd üçün müdaxilənin demokratik cəmiyyətdə zəruri olub-olmadığını araşdırmalıdır (baxın: *Gillou Birləşmiş Krallığa qarşı*, 24 Noyabr 1986, § 48, Buraxılış A no. 109).

128. Məhkəmə müəyyən edir ki, Konstitusiyanın 33-cü maddəsi və Mənzil Məcəlləsinin 5-ci maddəsində evə müdaxilə edilməməsinə təminat verilir və yalnız qanunla müəyyən olunan və ya məhkəmə əmri ilə təsdiqlənən hallarda zorla çıxarılmaya icazə verilir. Sonuncu müddəə əsassız çıxarılmalara qarşı əhəmiyyətli müdafiə proseduru təmin edir və heç bir istisnayı qəbul etmir (müqayisə edin: *Prokopoviç Rusiyaya qarşı*, no. 58255/00, § 44, AİHM 2004 XI (çıxarışlar)). Lakin, aydındır ki, bu işdə 19 noyabr 2010 tarixində polisin müdaxiləsi üçün hüquqi əsas olmamış, ərizəçinin zorla evdən çıxarılması məhkəmə qərarına və ya heç bir hüquqi əsasa söykənməmişdir. Bununla əlaqədar olaraq Məhkəmə hesab edir ki, hansısa bir şəxsin polis tərəfindən heç bir qanuni əsas olmadan evindən zorla çıxarılması Konvensiya əsasında təmin edilən fundamental hüquqlar və azadlıqlara hörmət edilən demokratik cəmiyyətdə qanunun aliliyinə ziddir.

129. Həmçinin qeyd etmişdir ki, Konvensiyanın 8 § 2 maddəsində tələb edildiyi kimi, sözügedən müdaxilənin qanuna uyğun olduğu hesab edilə bilməz. Bu nəticəyə gəlindiyinə görə, Məhkəmənin müdaxilənin Konvensiyanın 8 § 2 maddəsində qeyd edilən məqsədlərdən biri üçün demokratik cəmiyyətdə zəruri olub-olmadığını təyin etməsinə ehtiyac qalmır. Aydın şəkildə görünür ki, 8-ci maddənin tələbləri pozulmuşdur.

III. KONVENSIYANIN 1 SAYLI PROTOKOLUNUN 1-Cİ MADDƏSİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTUSU

130. Ərizəçi şikayət etmişdir ki, onun əmlakına müdaxilə qanunsuz və əsassız şəkildə edilmişdir. Konvensiyanın 1 saylı Protokolunun 1-ci Maddəsində deyilir:

“Hər bir fiziki və hüquqi şəxs öz mülkiyyətindən maneəsiz istifadə hüququna malikdir. Heç kəs, cəmiyyətin maraqları naminə və qanunla və beynəlxalq hüququn ümumi

prinsipləri ilə nəzərdə tutulmuş şərtlər istisna olmaqla, öz mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz.

Yuxarıdakı müddəalar dövlətin, ümumi maraqlara müvafiq olaraq, mülkiyyətdən istifadəyə nəzarəti həyata keçirmək üçün yaxud vergilərin və ya digər rüsum və ya cərimələrin ödənilməsini təmin etmək üçün zəruri hesab etdiyi qanunları yerinə yetirmək hüququnu məhdudlaşdırmır.”

A. Qəbul edilənlik

131. Məhkəmə qeyd edir ki, Konvensiyanın 35 § 3 (a) sayılı maddəsinə uyğun olaraq, bu şikayət əsassız deyil. Məhkəmə qeyd edir ki, bu, başqa hər hansı bir maddəyə uyğun olaraq əsassız deyil. Buna görə də, bu şikayət məqbul sayılır.

B. Mahiyyəti

1. Tərəflərin təqdimatları

132. Hökumət bildirmişdir ki, ərizəçinin evi Bakı Şəhərinin Baş Planı çərçivəsində evin olduğu ərazidə yeni bağ-park kompleksinin salınması məqsədilə 24 sentyabr 2008-ci ildə verilmiş əmrə əsasən sökülmüşdür. Sakinlərə hər kvm sahə üçün 1500 manat kompensasiya ödənilmişdir. Hökumət əlavə olaraq bildirmişdir ki, BŞİH-nə podrat əsasında sakinlərlə alqı-satqı müqavilələrinin bağlanması kömək edən Rufan Kazımov ilə ərizəçi arasında alqı-satqı müqaviləsi bağlanmışdır.

133. Ərizəçi bildirmişdir ki, evinin sökülməsi qanunsuz və onun əmlak hüquqları pozularaq həyata keçirilmişdir. Bununla əlaqədar, ərizəçi bildirmişdir ki, 24 sentyabr 2008-ci il əmri evdən çıxarılma üçün qanuni əsas sayıla bilməz, çünki BŞİH-nin özəl mülkiyyəti ələ keçirməyə səlahiyyəti yoxdur. Ərizəçi Konstitusiya, Mülki Məcəllə və Mənzil Məcəlləsinin müxtəlif maddələrinə istinad etmiş, əmlakın qanunsuz olaraq əlindən alındığını iddia etmişdir. Ərizəçi həmçinin bildirmişdir ki, bu müsadirəyə əsas verən ictimai maraq olmamışdır. Ərizəçi əlavə olaraq bildirmişdir ki, evi sökülənədək heç bir kompensasiya almamışdır və söküntüdən üç ay sonra Rufan Kazımov ilə alqı-satqı müqaviləsini bağlamağa məcbur qalmışdır, çünki qalmağa yeri, ev almağa pulu yox idi.

2. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

1 saylı Protokolun 1-ci Maddəsinə uyğunluq

134. 1 saylı Protokolun 1-ci Maddəsi üç fərqli qaydanı ehtiva edir: ilk bəndin birinci cümləsində verilən birinci qayda ümumi xarakter daşıyır və əmlakdan əminamanlıqla istifadə edilə bilməsini vurğulayır; ilk bəndin

ikinci cümləsində verilən ikinci qayda əmlakın müsadirəsini əhatə edir və onu müəyyən şərtlərlə əlaqələndirir; ikinci bənddə verilən üçüncü qayda ümumi maraqlar üçün Dövlətin əmlakdan istifadəni idarə etməyə hüququnun olduğunu təsdiq edir. Bu qaydalar ayrı deyil, lakin: ikinci və üçüncü qaydalar əmlakın əminamanlıqla istifadəsi hüququnun pozulması üzrə müəyyən məqamlarla bağlıdır və birinci qaydada verilmiş prinsipə əsasən şərh edilməlidir (məsələn, baxın: *Kozacıoğlu Türkiyəyə qarşı* [GC], no. 2334/03, § 48, 19 Fevral 2009 və *Vistiņš və Perepjolkins Latviyaya qarşı* [GC], no. 71243/01, § 93, 25 oktyabr 2012).

135. Bu işdə ərizəçinin əmlakına müdaxilə olunduğuna şübhə yoxdur, çünki onun evi Dövlət tərəfindən sökülmüşdür. 1 sayılı Protokolun 1-ci Maddəsinin ikinci cümləsinə əsasən, müdaxilə "əmlakın müsadirə edilməsinə" yol açmışdır. 1 sayılı Protokolun 1-ci Maddəsinə uyğun olmaq üçün müsadirə zamanı üç şərtə əməl olunmalıdır: bu tədbir dövlət orqanları tərəfindən əsassız hərəkət edilməsinə icazə verməyən qanun çərçivəsində verilən tələblərə uyğun həyata keçirilməli, ictimaiyyətin marağında olmalı və əmlak sahibinin hüquqları ilə ictimaiyyətin marağı arasında balans qorunmalıdır.

136. Birinci şərtlə əlaqəli olaraq, Məhkəmə bildirir ki, 1 sayılı Protokolun 1-ci Maddəsinə əsasən dövlət orqanlarının əmlaka müdaxiləsi yalnız qanuni əsasla olmalıdır: maddənin birinci bəndinin ikinci cümləsi qanun tələblərinə əsasən əmlakın müsadirəsi üçün icazə verilir. Müdaxilə müvafiq Dövlətin yerli qanunları, o cümlədən Konstitusiyanın müvafiq tələblərinə uyğun olmalıdır. Bundan əlavə, demokratik cəmiyyətin basilica prinsiplərindən biri olan qanunun aliliyi Konvensiyanın bütün Maddələrində öz əksini tapan bir faktdır (baxın: *Keçmiş Yunanıstan Kralı və digərləri Yunanıstana qarşı* [GC], no. 25701/94, §§ 79 və 82, AİHM 2000 XII və *Jahn və digərləri Almaniya qarşı* [GC], no. 46720/99, 72203/01 və 72552/01, § 81, AİHM 2005 VI).

137. Cari işin şərtlərinə qayıdaraq, Məhkəmə bildirir ki, Hökumət evin sökülməsini 24 sentyabr 2008 tarixli əmrə əsaslandırır, ərizəçi isə yerli qanunlara əsasən BŞİH-nin evlərin ümumiləşdirilməsinə səlahiyyəti olmadığına görə bu əmrin söküntü üçün qanuni əsas ola bilməyəcəyini müdafiə etmişdir.

138. Bununla bağlı olaraq Məhkəmə bildirir ki, Hökumət evin sökülməsində 24 sentyabr 2008 tarixli əmrə qanuni əsas kimi söykənsə də, BŞİH-nin özəl mülkiyyətin ümumiləşdirilməsi barədə qərar verən səlahiyyətli orqan (yaxud orqanlardan biri) olmasını göstərən heç bir yerli qanuna istinad etməmişdir. Buna görə də, Məhkəmə bu nəticəni çıxarır ki, BŞİH-nin özəl əmlakı ümumiləşdirmək səlahiyyəti olmamış və 24 sentyabr 2008 tarixli əmr ərizəçinin özəl mülkünü ümumiləşdirmək üçün qanuni əsas kimi götürülə bilməzdi (baxın: *Hakverdiyev Azərbaycan qarşı*, no. 76254/11, § 92, 29 yanvar 2015).

139. Məhkəmə qeyd edir ki, bu yaxınlarda keçirilən "*Hakverdiyev Azərbaycana qarşı*" işində Nazirlər Kabinetinin özəl əmlakı ümumiləşdirmək və satın almaq üçün səlahiyyətinin olmasını və ümumiləşdirmənin hansı şərtlərdə yerinə yetirilə biləcəyi barədə əsaslar təmin edən, ümumiləşdirilən mənzilin bazar qiymətinin və köçürülmə xərclərinin əvvəlcədən ödənilməsini tələb edən yerli qanunların olması müəyyən edilmişdi, lakin bu işdə ərizəçinin əmlakının ümumiləşdirilməsində bu müddəaların heç birinə əməl edilməmişdir (baxın: *Hakverdiyev*, yuxarıda qeyd edilmişdir, §§ 96-97). Bundan əlavə, Məhkəmə ərizəçinin evinin memarlıq abidəsi kimi qeydiyyatı alınmış və yerli qanunlarla qorunan xüsusi binada yerləşdiyi faktının da üstündən keçə bilməz (yuxarıda qeyd edilən 87-ci bəndə baxın). Bu şərtlərdə, Məhkəmə bu nəticəyə gəlir ki, səlahiyyətli Dövlət orqanı tərəfindən əmlakı ümumiləşdirmək üçün verilmiş heç bir qanuni əmr olmamış, ərizəçinin əmlakına müdaxilə *əsassız* şəkildə əmlakın müsadirəsi sayılır.

140. Ərizəçinin mənzilini Rufan Kazımova satmasına dair Hökumətin arqumenti də Məhkəmə tərəfindən aşağıdakı səbəblərdən əsassız sayılır. Birincisi, ərizəçi ilə Rufan Kazımov arasında alqı-satqı müqaviləsi 27 yanvar 2011 tarixində bağlanıb - yəni, 22 noyabr 2010 tarixində ərizəçinin evinin sökülməsinin üzərindən 2 aydan çox vaxt keçəndən sonra bağlanılıb. İkincisi, Rufan Kazımov bu müqavilədə öz adından fiziki şəxs kimi çıxış etsə də, 24 sentyabr 2008 tarixli əmrdən aydın olur ki, bu səlahiyyəti ona BŞİH vermiş və o, icra orqanlarının adından çıxış etmişdir. İstənilən halda, Məhkəmə bəyan edir ki, müvafiq Dövlətin icra orqanları şəxslər vasitəsilə tədbir həyata keçirdikdə və bu tədbir həmin ərazi dairəsindəki digər şəxslərin Konvensiya üzrə verilən hüquqlarını pozursa, o zaman Dövlət Konvensiyaya əsasən məsuliyyət daşıyır (baxın: *Kipr Türkiyəyə qarşı* [GC], no. 25781/94, § 81, AİHM 2001 IV).

141. Müvafiq olaraq, Məhkəmə müəyyən edir ki, ərizəçinin evinin ümumiləşdirilməsi müvafiq qanun şərtlərinə uyğun icra edilməmişdir. Bu nəticəyə gəldikdən sonra ictimaiyyətin ümumi maraqları ilə şəxsin fundamental hüquqlarının qorunması arasında balansın saxlanılıb-saxlanmamasını aydınlaşdırmağa ehtiyac qalmır (məsələn, baxın: *Iatridis Yunanıstana qarşı* [GC], no. 31107/96, § 62, AİHM 1999 II).

142. Müvafiq olaraq, Konvensiyanın 1 saylı Protokolunun 1-ci Maddəsi də pozulmuşdur.

IV. KONVENSIYANIN 6 VƏ 13-CÜ MADDƏLƏRİNİN İDDİA EDİLƏN POZUNTULARI

143. Ərizəçi Konvensiyanın 6-cı maddəsinə əsasən şikayət etmişdir ki, yerli məhkəmələr onun mülkiyyət hüquqlarına müdaxilənin müvafiq yerli qanunlara uyğun olduğunu sübuta yetirə bilməmiş və əsassız qərar çıxarmışdır. 6 § 1 saylı maddədə qeyd edilir:

“Hər kəs, onun mülki hüquq və vəzifələri müəyyən edilərkən ... məhkəmə vasitəsi ilə ... işinin ədalətli araşdırılması hüququna malikdir.”

Ərizəçi 1 saylı Protokolun 1-ci maddəsinə əsasən verilmiş şikayətlə bağlı olaraq, Konvensiyanın 13-cü maddəsinə əsasən şikayət etmişdir ki, ona öz hüquqlarının pozulmasına qarşı effektiv müdafiə təmin edən hüquqi müdafiə vasitəsilə təmin edilməmişdir. 13-cü maddədə qeyd edilir:

“Bu Konvensiyada təsbit olunmuş hüquq və azadlıqları pozulan hər kəs, hətta bu pozulma rəsmi fəaliyyət göstərən şəxslər tərəfindən törədildikdə belə, dövlət orqanları qarşısında səmərəli hüquqi müdafiə vasitələrinə malikdir.”

144. Hökumət ərizəçinin arqumentlərini təkzib etmiş, yerli məhkəmə prosesinin ədalətli keçdiyini və effektiv yerli hüquqi müdafiə vasitəsi təmin edildiyini bəyan etmişdir.

145. Ərizəçi öz şikayətlərini təkrar irəli sürmüşdür.

146. Məhkəmə qeyd edir ki, bu şikayətlər yuxarıda araşdırılan şikayət ilə əlaqəlidir və məqbul sayılmalıdır.

147. Lakin, Konvensiyanın 1 saylı Protokolunun 1-ci maddəsilə əlaqəli nəticəyə əsaslanaraq (baxın: yuxarıda qeyd edilən bənd 141-142), Məhkəmə hesab edir ki, bu işdə Konvensiyanın 6 və 13-cü maddələrinin pozulub-pozulmamasını araşdırmağa ehtiyac yoxdur (baxın: *Hakverdiyev*, yuxarıda qeyd edilən 105-ci bənd).

V. KONVENSIYANIN DİGƏR İDDİA EDİLƏN POZUNTULARI

148. Ərizəçi şikayət etmişdir ki, onun evinin qanunsuz boşaldılması və sökülməsi Konvensiyanın 3-cü maddəsinin pozulmasını göstərir. O, əlavə olaraq şikayət etmişdir ki, evindən zorla çıxarılma 4 saylı Protokolun 2-ci maddəsinə əsasən köçmə azadlığı hüququnun pozulması və Konvensiyanın 18-ci maddəsinin pozulması deməkdir.

149. Bütün mövcud dəlillərə söykənərək və şikayət edilən bütün məsələlərin onun səlahiyyətində olmasını nəzərə alaraq, Məhkəmə hesab edir ki, bu dəlillər Konvensiya və ya onun Protokollarında qeyd edilən hüquqların və azadlıqların pozulmasını sübut etmir. Eləcə də bildirilir ki, ərizənin bu hissəsi açıq-aşkar əsassızdır və Konvensiyanın 35 §§ 3 (a) və 4 saylı maddələrinə əsasən rədd edilməlidir.

VI. KONVENSIYANIN 41-Cİ MADDƏSİNİN TƏTBİQİ

150. Konvensiyanın 41-ci Maddəsi bəyan edir:

“Əgər Məhkəmə Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddələrinin pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu

pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edirsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsinə təyin edir.”

A. Zərər

1. Maddi zərər

151. Ərizəçi maddi dəyərin ümumilikdə 210000 manat məbləğində olduğunu iddia etmişdir. Bununla bağlı olaraq, 29 dekabr 2010 tarixində müstəqil ekspert tərəfindən verilmiş hesabatla söykənərək, ərizəçi bildirmişdir ki, 2010-cu ildə onun evinin bazar qiyməti 71000 manat olmuş, yəni bir kvm 2500 manat olmuşdur. O, həmçinin bildirmişdir ki, 2010-cu ildən bəri onun evinin yerləşdiyi ərazidə evlərin qiyməti 30-33% artmışdır. O, həmçinin evindən çıxarılma zamanı korlanmış və ya itmiş əşyaları üçün 8038 manat iddia qaldırmış və bu əşyaların indiki dəyərini 10000 manat məbləğində qiymətləndirmişdir.

152. Hökumət iddianı təkzib etmiş və ərizəçinin öz iddialarını sübut edən dəlil təqdim edə bilmədiyini qeyd etmişdir. Hökumət həmçinin qeyd etmişdir ki, 3 sentyabr 2014 tarixində özəl şirkətin təqdim etdiyi ekspert hesabatında həmin ərazidə evlərin real qiymətinin bir kvm üçün 1450 manat olduğu, beləcə, mənzilin ümumi qiymətinin 41325 manat olduğunu vurğulanmışdır. Bununla bağlı olaraq, onlar ərizəçinin öz evini 42750 manata satdığını bildirmişdir.

153. Məhkəmə qeyd edir ki, cari işdə artıq aşkar edilmişdir ki, ərizəçinin evi qanunsuz şəkildə əlindən alınmışdır. Bununla əlaqədar Məhkəmə bir daha qeyd edir ki, hüquqların pozulması faktına əsasən verilən qərara əsasən cavabdeh Dövlət bu pozulma halına son verməli, hüquqların pozulmasından əvvəlki vəziyyəti bərpa etmək üçün müvafiq kompensasiyanı həyata keçirməlidir (baxın: *Papamichalopoulos və Digərləri Yunanıstanla qarşı* (Maddə 50), 31 oktyabr 1995, § 34, Buraxılış A no. 330 B və *Brumărescu Rumıniyaya qarşı* (sadəcə razı salmaq) [GC], no. 28342/95, § 19, AİHM 2001 I). Lakin ərizəçinin evi noyabr 2010-cu ildə *söküldüyü üçün* ələ keçirilən əmlakın bərpa mümkün deyil və Məhkəmə ərizəçinin əmlakının müsadirəsi üçün kompensasiya məbləği təyin etməlidir.

154. Tərəflərin təqdim etdiyi sənədləri nəzərdən keçirdikdən sonra Məhkəmə ərizəçinin təqdim etdiyi ekspert rəyinə əsaslanmağın doğru olduğunu hesab edir və bu rəyə əsasən də ərizəçinin evinin bazar dəyəri 2010-cu ildə 71000 manat olmuşdur. Məhkəmə bununla əlaqədar qeyd edir ki, Hökumətin Məhkəməyə təqdim etdiyi hesabatdan fərqli olaraq, bu hesabat yerli məhkəmələrə də təqdim edilmiş və onun doğru olmasına heç bir məhkəmə etiraz etməmişdir.

155. Ərizəçinin 2010-cu ildən bəri evlərin dəyərinin 30-33% artması iddiasına gəlinə, Məhkəmə bildirir ki, ərizəçi bu iddianı dəstəkləyən sübut təqdim edə bilməmişdir. Bundan əlavə, Məhkəmə bildirir ki, maddi dəyərin qiymətləndirilməsində nəzərə alınacaq tarix Məhkəmə qərarının çıxarıldığı

gün deyil, ərizəçi əmlakından məhrum edildiyi gündür (baxın: *Guiso-Gallisay İtaliyaya qarşı* (ədalətli razı salma) [GC], no. 58858/00, §§ 102-105, 22 dekabr 2009). İddianın bu hissəsi rədd edilməlidir.

156. Ərizəçinin evdən çıxarıldıqdan sonra əşyalarına ziyan vurulması və ya itməsi iddiası ilə bağlı olaraq Məhkəmə bildirmişdir ki, hətta iddia edilən zərər ilə aşkarlanan qanun pozuntuları arasında əlaqə olsa da, ərizəçi bu iddianı dəstəkləyən dəlil təqdim etməmişdir. Yuxarıdakı səbəblərdən, Məhkəmə maddi dəlillə bağlı ərizəçinin iddianının bu hissəsini rədd edir.

157. Yuxarıdakı nəticələri və 27 yanvar 2011 tarixli alqı-satqı müqaviləsi əsasında ərizəçinin 42750 manat aldığına nəzərə alaraq və alınmış bu məbləğ inflyasiyaya məruz qaldığını da hesaba qataraq, Məhkəmə ərizəçiyə 45000 avro, üstəgəl bu məbləğə tətbiq ediləcək vergilərin ödənilməsini təyin edir.

2. Qeyri-maddi zərər

158. Ərizəçi qeyri-maddi zərər olaraq 100000 manat tələb etmişdir.

159. Hökumət iddia edilən məbləğin əsassız və həddən artıq olduğunu bildirərək etiraz etmişdir.

160. Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçiyə qeyri-maddi zərər dəymişdir və bu zərərin əvəzini pozulma halları ilə bağlı qərarla ödəmək mümkün deyil və buna görə də bu kompensasiya ödənilməlidir. Konvensiyanın 41-ci maddəsinə əsasən hesablama apararaq, Məhkəmə ərizəçiyə bu iddia üçün 15000 avro, üstəgəl bu məbləğə tətbiq ediləcək vergilərin ödənilməsini təyin edir.

B. Xərclər və məsrəflər

161. Ərizəçi yerli məhkəmələr və Məhkəmə qarşısında açılan işlər üçün 7000 manat, poçt üçün də 200 manat xərcinin çıxdığını iddia etmişdir.

162. Hökumət bildirmişdir ki, iddia əsassızdır və sənədli sübut ilə əsaslandırılmamışdır.

163. Məhkəmənin presedent qanununa əsasən, yalnız ərizəçi xərclərə dair sübut təqdim etdiyi halda kompensasiya əldə etmək hüququna malikdir. Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçi yerli məhkəmələr və Məhkəmə qarşısında təmsil edilmişdir və şübhəsizdir ki, təmsilçi Məhkəmənin tələb etdiyi müvafiq sənədləri təqdim etmişdir. Belə olan halda, Məhkəmə edilən xərclərin müqabilində ərizəçiyə 2500 avro ödənilməsini uyğun hesab edir (baxın: *Rzaxanov Azərbaycanla qarşı*, no. 4242/07, § 92, 4 iyul 2013 və *Novruz İsmayilov Azərbaycanla qarşı*, no. 16794/05, § 100, 20 fevral 2014).

C. Gecikdirmə faizi

164. Məhkəmə Avropa Mərkəzi Bankının borc faizinə əsasən gecikdirmə faiz dərəcəsinin təyin edilməsini və buna üç faiz dərəcəsinin əlavə edilməsini uyğun hesab etmişdir.

BU ƏSASLARA GÖRƏ MƏHKƏMƏ YEKDİLLİKLƏ

1. Konvensiyanın 5, 6, 8, 13-cü maddələri və 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi üzrə verilən şikayətləri qəbuledilən və şikayətlərin qalan hissəsini qəbuledilməz *elan edir*;
2. Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin pozulduğunu *qərara alır*;
3. Konvensiyanın 8-ci Maddəsinin pozulduğunu *qərara alır*;
4. Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsinin pozulduğunu *qərara alır*;
5. Konvensiyanın 6 və 13-cü Maddəsi üzrə şikayətlərin araşdırılmasına ehtiyac olmadığını *qərara alır*;
6. *Qərara alır*:
cavabdeh dövlət Konvensiyanın 44-cü Maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən bu qərar qəti qərara çevrildikdən sonra üç ay ərzində aşağıdakı məbləğləri ödəniş günündə qüvvədə olan kurs ilə Azərbaycan manatına çevirərək ərizəçiyə ödəməlidir:
(i) maddi zərərlə bağlı olaraq 45000 avro (qırx beş min avro), üstəgəl bu məbləğə tətbiq ediləcək vergilər;
(ii) qeyri-maddi zərərlə bağlı olaraq 15000 avro (on beş min avro), üstəgəl bu məbləğə tətbiq ediləcək vergilər;
(iii) ərizəçinin xərcləri ilə bağlı olaraq 2500 avro (iki min beş yüz avro), üstəgəl bu məbləğə tətbiq ediləcək vergilər;
yuxarıda qeyd edilən üç ay bitdikdən sonra bütün məbləğ ödənilənədək Avropa Mərkəzi Bankının borc faiz dərəcəsinə əsasən gecikdirilən məbləğə faiz ödənilməli və buna üç faiz dərəcəsinin əlavə edilməlidir.

İngilis dilində tərtib edilib və Məhkəmə Qaydalarının 77-ci Qaydasının 2-ci və 3-cü bəndlərinə uyğun olaraq 22 oktyabr 2015-ci ildə qərar barədə yazılı bildiriş verilmişdir.

Søren Nielsen
Katib

András Sajó
Sədr